

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 4ος

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:**

**«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Δημήτριος Βλάχος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ

Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων
βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού
εκπαιδευτικού υλικού με βάση το
ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»**

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου

Γεώργιος Κ. Παληός

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτ.

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από
το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και
25% από εθνικούς πόρους.**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Αμφιλόχιος Παπαθωμάς

*Αναπληρωτής Καθηγητής
του Παν/μίου Αθηνών*

**Μαρία Γαλάνη-Δράκου, Φιλόλογος
Βασίλική Καμπουρέλλη, Φιλόλογος
Ευαγγελία Λουτριάνακη, Φιλόλογος
Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης**

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Ιωάννης Πετρόπουλος,

Αναπληρ. Καθηγητής

του Δημοκρίτειου Παν/μίου Θράκης

Χρίστος Κυριαζόπουλος,

Σχολ. Σύμβουλος

Γεωργία Κατσαγάνη –

Γιαννακοπούλου, Φιλόλογος

Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Δημήτριος Καλανδράνης,

Σκιτσογράφος

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Σπυρίδων Καράμπαλης, Φιλόλογος

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ
ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ**

**Σωτήριος Γκλαβάς, Μόνιμος
Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτούτου**

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

**Ο Απόλλων (Δυτικό αέτωμα
του ναού του Διός στην Ολυμπία,
Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας)**

**ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ**

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

***Ομάδα Εργασίας*
Αποφ. 16158/6-11-06 και
*75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ***

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Αμφιλόχιος Παπαθωμάς
Μαρία Γαλάνη-Δράκου
Βασιλική Καμπουρέλλη
Ευαγγελία Λουτριανάκη**

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ:

Ελληνικά Γράμματα

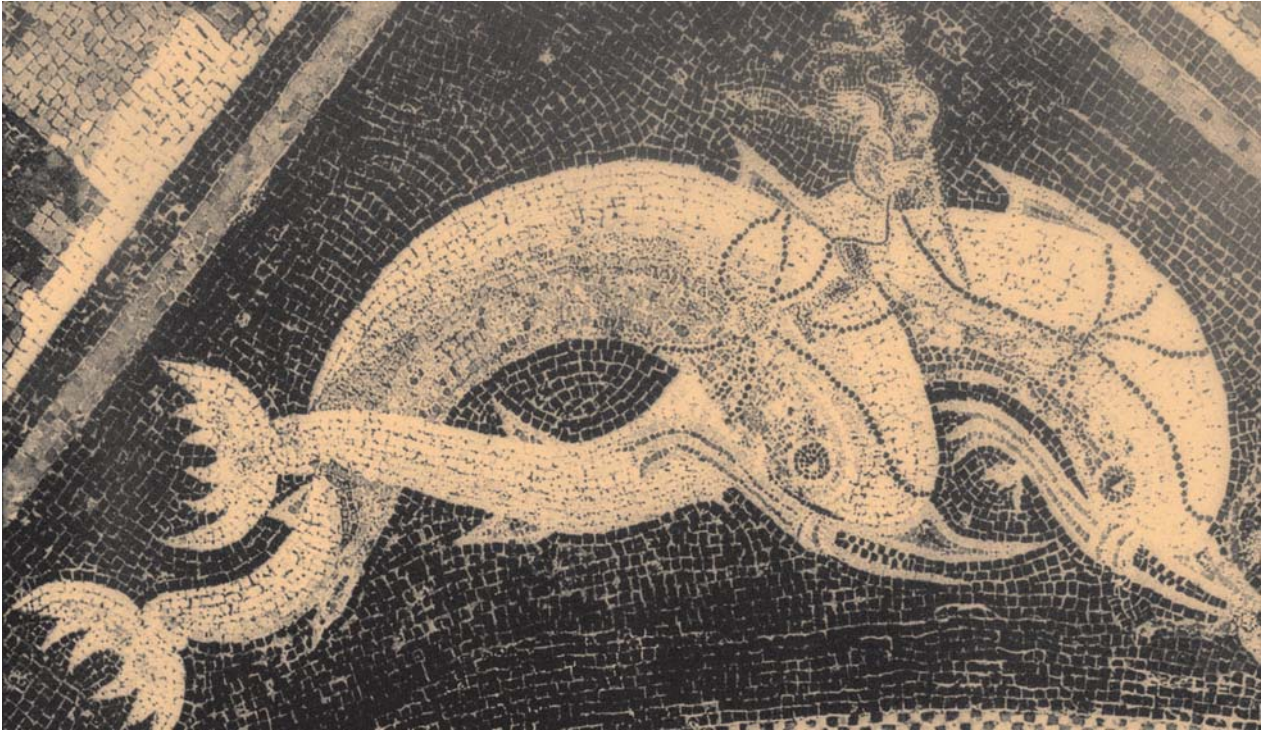
Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

**Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
Τόμος 4ος**

Ενότητα 14

Ψηφιδωτό από τη Δήλο που απεικονίζει ερωτιδέα να χαλιναγωγεί δυο δελφίνια.

Απρόσκλητοι βοηθοί

Α. Κείμενο Ο Κλαύδιος Αιλιανός (περ. 170-235 μ.Χ., βλ. και Ενότητα 1) στο έργο τον **Περί ζώων ιδιότητος**, μέσα από διηγήσεις παράξενων ιστοριών που αφορούν

τα διάφορα είδη του ζωικού βασιλείου, προωθεί τη σωστή αντίληψη για τη σοφία της φύσης. Χαρακτηριστική είναι η διήγησή του για τη βοήθεια που προσφέρουν τα δελφίνια στους ψαράδες της Εύβοιας.

Οἱ Εὐβοεῖς ἀλιεῖς τοῖς δελφῖσι ἰσομοίριαν τῆς θήρας ἀπονέμουσι. Καί ἡ ἄγρα τοιαύτη ἐστὶ. Τῆς πρώρας τῶν ἀκατίων κοίλας τινὰς ἐξαρτῶσιν ἐσχαρίδας πυρὸς ἐνακμάζοντος· καὶ εἰσὶ διαφανεῖς, ὡς καὶ στέγειν τὸ πῦρ καὶ μὴ κρύπτειν τὸ φῶς. Οἱ τοίνυν ἰχθύες δεδιότες τὴν αὐγὴν πλησιάζουσι μαθεῖν βουλόμενοι τοῦ φοβοῦντος σφᾶς τὴν αἰτίαν· εἶτα ἐκπλαγέντες πρὸς τινὶ πέτρα ἡσυχάζουσιν ἄθροοι παλλόμενοι

**τῷ δέει. Οἱ δὲ παρανηχόμενοι
δελφῖνες τοὺς ἐξωτέρω τῶν
ἰχθύων φοβοῦντες ὠθοῦσι καὶ τοῦ
διαδιδράσκειν ἀναστέλλουσιν.
Οὐκοῦν ἐκεῖνοι πιεζόμενοι
πανταχόθεν καὶ τρόπον τινὰ
κεκυκλωμένοι ἀλίσκονται. Καὶ οἱ
δελφῖνες προσίασιν ὡς
ἀπαιτοῦντες τοῦ κοινοῦ πόνου
τὴν ἐπικαρπίαν τὴν ὀφειλομένην
σφίσιν ἐκ τῆς νομῆς, καὶ οἱ γε
ἀλιεῖς πιστῶς καὶ εὐγνωμόνως
ἀφίστανται τοῖς συνθήροις τοῦ
δικαίου μέρους, εἰ βούλονται καὶ
πάλιν σφίσι συμμάχους ἀκλήτους
παρεῖναι.**

**Αἰλιανός, Περί ζώων ἰδιότητος 2.8
(διασκευή)**

Γλωσσικά σχόλια

τοῖς δελφῖσι ἰσομοιρίαν τῆς θήρας ἀπονέμουσι = δίνουν στα δελφίνια ἴσο μερίδιο (πβ. ν.ε.: μοίρα, μερίδιο, μερίδα, ισομερής) ἀπό την ψαριά ἢ ἄγρα = το κυνήγι, ο τρόπος του ψαρέματος

τῆς πρώρας τῶν ἀκατίων ἐξαρτῶσιν (γ' εν. οριστ. ενεστ. ρ. ἐξαρτάω, ἐξαρτῶ) ἐσχαρίδας πυρός ἐνακμάζοντος = κρεμοῦν (πβ. ν.ε.: εξάρτημα, ανεξάρτητος) ἀπό την πλώρη των πλοιαρίων (πβ. ν.ε.: ἀκατος, ατμάκατος, τορπιλάκατος) μικρές σχάρες που πάνω τους καίει φωτιά

ὡς στέγειν τὸ πῦρ = ὥστε να προστατεύουν (πβ. ν.ε.: στέγη, στέγαστρο) τη φωτιά

**δεδιότες (μτχ. ρ. δέδοικα ή δέδια)
τήν αύγήν = επειδή φοβούνται τη
λάμψη (πβ. ν.ε.: καταυγάζω,
απαύγασμα, λυκαυγές)**

φοβέω, φοβῶ = φοβίζω

εἶτα = έπειτα

**έκπλαγέντες (μτχ. παθ. αορ. β' ρ.
έκπλήττομαι) πρὸς τινι πέτρα
ήσυχάζουσιν = σαστισμένα (πβ.
ν.ε.: έκπληξη, έκπληκτικός)**

**κουρνιαζούν κοντά σε κάποιον
βράχο**

**παλλόμενοι τῷ δέει = τρέμοντας
(πβ. ν.ε.: παλμός) από τον φόβο
τους**

**παρανήχομαι = κολυμπώ κοντά,
συνοδεύω κολυμπώντας (πβ. ν.ε.:
νηκτικός)**

τοῦ διαδιδράσκειν ἀναστέλλουσιν
= εμποδίζουν (πβ. ν.ε.: αναστολή,
ανασταλτικός) να ξεφύγουν (πβ.
ν.ε.: απόδραση)

πανταχόθεν = από όλες τις
πλευρές, από παντού

ἀλίσκονται = συλλαμβάνομαι (πβ.
ν.ε.: άλωση, αιχμάλωτος)

προσίασιν (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ.
πρόσειμι) = πλησιάζουν (πβ. ν.ε.:
προσιτός, αμαξιτός)

ὡς ἀπαιτοῦντες τοῦ κοινοῦ πόνου
τὴν ἐπικαρπίαν τὴν ὀφειλομένην
σφίσιν ἐκ τῆς νομῆς = σαν να
απαιτοῦν το μερίδιο από τον κοινό
μόχθο (πβ. ν.ε.: φιλόπρονος,
πόνημα) που τους οφείλεται για τα
ψάρια που πιάστηκαν (πβ. ν.ε.:
νομέας, νόμος, νομός)

ἀφίστανται (γ' εν. οριστ. ενεστ. ρ. ἀφίσταμαι) τοῖς συνθήροις τοῦ δικαίου μέρους = αποχωρίζονται (πβ. ν.ε.: αποστασία, απόσταση, αποστάτης) για χάρη των συντρόφων τους στο ψάρεμα το μερίδιο (πβ. ν.ε.: μόριο, μερίδιο, μοίρα) που αναλογεί σε αυτούς

ὁ/ἡ ἄκλητος, τὸ ἄκλητον = απρόσκλητος (πβ. ν.ε.: κλήση, κλητικός)

πάρειμι = παρευρίσκομαι, συντροφεύω (πβ. ν.ε.: παρουσία, παροντικός)

Ερωτήσεις

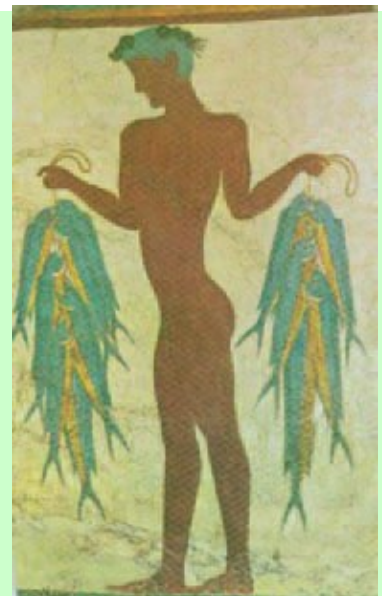
1. Πώς ψάρευαν οι ψαράδες της Εύβοιας;

2. Με ποιον τρόπο αντιδρούν τα ψάρια στο τέχνασμα των ψαράδων και πώς βοηθούν στο ψάρεμα τα δελφίνια που παρακολουθούν τη σκηνή;

3. Πώς εκφράζουν την ευγνωμοσύνη τους προς τα δελφίνια οι ψαράδες;

4. Ποια τεχνική ψαρέματος που χρησιμοποιείται ακόμα στις μέρες μας σας θυμίζει η περιγραφή του Αιλιανού;

Η τοιχογραφία του ψαρά από το Ακρωτήριο της Θήρας

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

νέμω [= μοιράζω, δίνω σε κάποιον αυτό που του ανήκει]

[στο κείμενο συναντήσατε τους τύπους: ἀπονέμουσι και νομῆς]

Ομόρριζα απλά

Αρχαία Ελληνική

νομεύω [= βόσκω], **νόμιος** [= αυτός που ανήκει, στον βοσκό],
νεμεσίζομαι [= οργίζομαι]

Αρχαία / Νέα Ελληνική

ὁ νομός [= τόπος βοσκῆς, διοικητική διαίρεση]
ὁ νομᾶς (γεν. -ᾶδος), **νομαδικός**,
ὁ νομεύς (-έας), **ἡ νομή**, **νόμιμος**
ἡ νομιμότης (-ητα), **νομικός**,
ἡ νέμεσις (-η) **νομίζω**, **τὸ νόμισμα**

Νέα Ελληνική

νομικίστικος

Ομόρριζα σύνθετα

Αρχαία Ελληνική

ἰσονομοῦμαι

Αρχαία / Νέα Ελληνική

νομοθετῶ, ὁ νομάρχης,
νομομαθής, ὁ ἀγορανόμος ,
ὁ ἀγρονόμος, ἡ ἀντινομία,
ὁ ἀστρονόμος, ὁ ἀστυνόμος,
αὐτόνομος, ἔκνομος, ἄνομος
ἔννομος, σύννομος, ἡ εὐνομία
ὁ κληρονόμος, ὁ οἰκονόμος,
τὸ προνόμιον (-ιο), χειρονομῶ
ἀπονέμω, ὁ διανομεύς (-έας)

Νέα Ελληνική

νομίατρος, νομιμοποιῶ,
νομιμόφρων, νομισματοκοπέιο,

νομοπαρασκευαστικός, νομοτέλεια
νομότυπος, βιβλιοθηκονόμος,
δασονόμος, δικονομία,
δημοσιονομικός, προνομιούχος
στρατονόμος, τροχονόμος
υγειονομία

Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της
ν.ε. (στήλη Α΄) με την απόδοσή
τους (στήλη Β΄):

<p>Β</p>	<p>Α</p>
<p>α. αυτός που έχει κάποιο πρόβλημα β. γιατρός που εστιάζει ως δημό- σιος υπ'αλήθως σε θέματα υγείας των κατοίκων ενός νομού της χώρας γ. σύνομο κανόνων που ρυθμίζουν τη διαδικασία απόδοσης δικαιώσυνης δ. η λήτωση κάποιου πράγματος σύμφωνα με άρθρους κανόνες ε. ο σύμφωνος με τον νόμο στ. κρατική υπηρεσία που προτιάζει τη δημόσια υγεία</p>	<p>1. σύννομος 2. νομοτέλεια 3. υγιονομία 4. νομίατος 5. δικονομία 6. πρόνο- μιούχος</p>

2. Να συμπληρώσετε τα κενά του πίνακα με ομόρριζες μεταξύ τους λέξεις της α.ε.:

ρήμα	νομοθετέω, νομοθετώ
ουσιαστικό	ὄ τό ή
επίθετο	

ρήμα	
ουσιαστικό	ὁ ἀγορανόμος ή
επίθετο	

ρήμα	
ουσιαστικό	ὁ ἀστυνόμος ἡ
επίθετο	

ρήμα	κληρονομέω, κληρονομῶ
ουσιαστικό	ὁ ἡ
επίθετο	

ρήμα	διανέμω
ουσιαστικό	ἡ
επίθετο	

ρήμα	ἀπονέμω
ουσιαστικό	ἡ
επίθετο	

ρήμα	
ουσιαστικό	ή
επίθετο	αυτόνομος

B2. Ετυμολογικά

Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων

Οι λέξεις της Αρχαίας Ελληνικής, όπως είδατε μέχρι τώρα, σχηματίστηκαν άλλες με παράγωγη και άλλες με σύνθεση. Αρκετές λέξεις όμως σχηματίστηκαν και με δύο άλλους τρόπους: α) την ονοματοποιία και β) την αλλαγή του γραμματικού είδους ή αλλιώς καταχρηστική παραγωγή.

Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων

1. Ονοματοποιία

Είναι ο σχηματισμός λέξεων (ονομάτων ή ρημάτων) από μίμηση ήχων. Οι λέξεις αυτές λέγονται ονοματοποιημένες. Σχηματίστηκαν από:

α) μίμηση φυσικών ήχων

π.χ. βομβέω, βομβῶ < βόμβος (= βαθύς και υπόκωφος ήχος).

β) μίμηση ήχων ή θορύβων τους οποίους προκαλούν αντικείμενα

π.χ. κτυπέω, κτυπῶ < κτύπος.

γ) μίμηση ανθρώπινων επιφωνημάτων

π.χ. αιάζω (= θρηνώ) < αίαϊ.

δ) μίμηση της φωνής των ζώων

π.χ. βληχάομαι, βληχῶμαι (= βελάζω, για αιγοπρόβατα).

2. Αλλαγή γραμματικού είδους

Όταν μία λέξη μεταπίπτει από ένα μέρος του λόγου σε άλλο, τότε υπάρχει αλλαγή του γραμματικού είδους ή αλλιώς καταχρηστική παραγωγή. Π.χ., στη φράση «μαντική τέχνη» (όπου το *μαντική* ήταν επίθετο που προσδιόριζε το ουσ. *τέχνη*), μετά την παράλειψη του *τέχνη* το επίθετο πήρε τη θέση του. Η αλλαγή του γραμματικού είδους είναι συχνή σε:

α) κύρια ονόματα,

π.χ. Φαῖδρος < φαιδρός,
Λύσων < μτχ. μέλλ. ρ. λύω

β) τοπωνύμια,

π.χ. Κεραμεικός < κεραμεικός

γ) επίθετα ή μετοχές που

χρησιμοποιούνται ως ουσιαστικά,

π.χ. ἡ μουσική (ενν. τέχνη),
ὁ σοφός (ενν. ἄνθρωπος)

**δ) επιθετικές μετοχές που χρησιμοποιούνται ως επίθετα,
π.χ. ὁ λάμπων ἥλιος
(αντί: ὁ λαμπρός).**

Μεταφορική χρήση λέξεων

Οι λέξεις, εκτός από την αρχική, την κυριολεκτική σημασία τους, παίρνουν συχνά και μια μεταφορική σημασία, μία διαφορετική δηλαδή, παραλλαγμένη σημασία, η οποία χαρακτηρίζεται από περισσότερη ζωντάνια.

Μεταφορικά χρησιμοποιούνται:

α) ουσιαστικά:

ὁ ποιμὴν = ο βοσκός

/ μτφ. ο ηγεμόνας, ο στρατηγός

τὸ ἔαρ = η άνοιξη / μτφ. η αρχή,

το ξεκίνημα πράγματος

β) επίθετα:

μαλακός = μαλακός /μτφ. ήπιος,
μειλίχιος, πράος

γ) ρήματα:

ἀνθέω, ἀνθῶ = ανθίζω /μτφ.

ακμάζω

στέγω = στεγάζω, σκεπάζω /

μτφ. αντέχω, υποφέρω

δ) επιρρήματα:

βαρέως (= βαριά) /βαρέως φέρω

τι = υπομένω κάτι με δυσκολία

ε) προθέσεις:

ἀμφί = και από τα δύο μέρη /μτφ.

περίπου

περί = ολόγυρα/ μτφ. περίπου.

Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις ονοματοποιημένες λέξεις της στήλης Α' με την ερμηνεία τους από τη στήλη Β',

ώστε να φανεί ο τρόπος
σχηματισμού τους:

A'	B'
1. τρίζω	α. φωνάζω (για κοράκια)
2. βρυχάομαι, βρυχώμαι	β. μουγκρίζω (για λιοντάρια)
3. κράζω ή κρώζω	γ. κάνω ήχο σαν τρίξιμο

2. Να εξηγήσετε τις αλλαγές
γραμματικού είδους στις ακόλουθες
λέξεις:

ἡ τριήρης < ἡ τριήρης ναῦς

ἡ ῥητορικὴ < ἡ ῥητορικὴ τέχνη

τὸ παρελθόν < μτχ. αορ. ρ.

παῖρχομαι

οἱ ἄριστοι < οἱ ἄριστοι πολῖται

οἱ ἀπόντες < οἱ ἀπόντες ἄνθρωποι

ὁ Πύρρος < πυρρός

(= ξανθοκόκκινος)

ή πλατεία < ή πλατεία όδος

3. Να βρείτε την κυριολεκτική και τη μεταφορική σημασία των παρακάτω λέξεων της α.ε.: **κοῦφος, ταπεινόω-ταπεινώ, συστέλλω, τιμή, άσθενής, πέλαγος.**
Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.

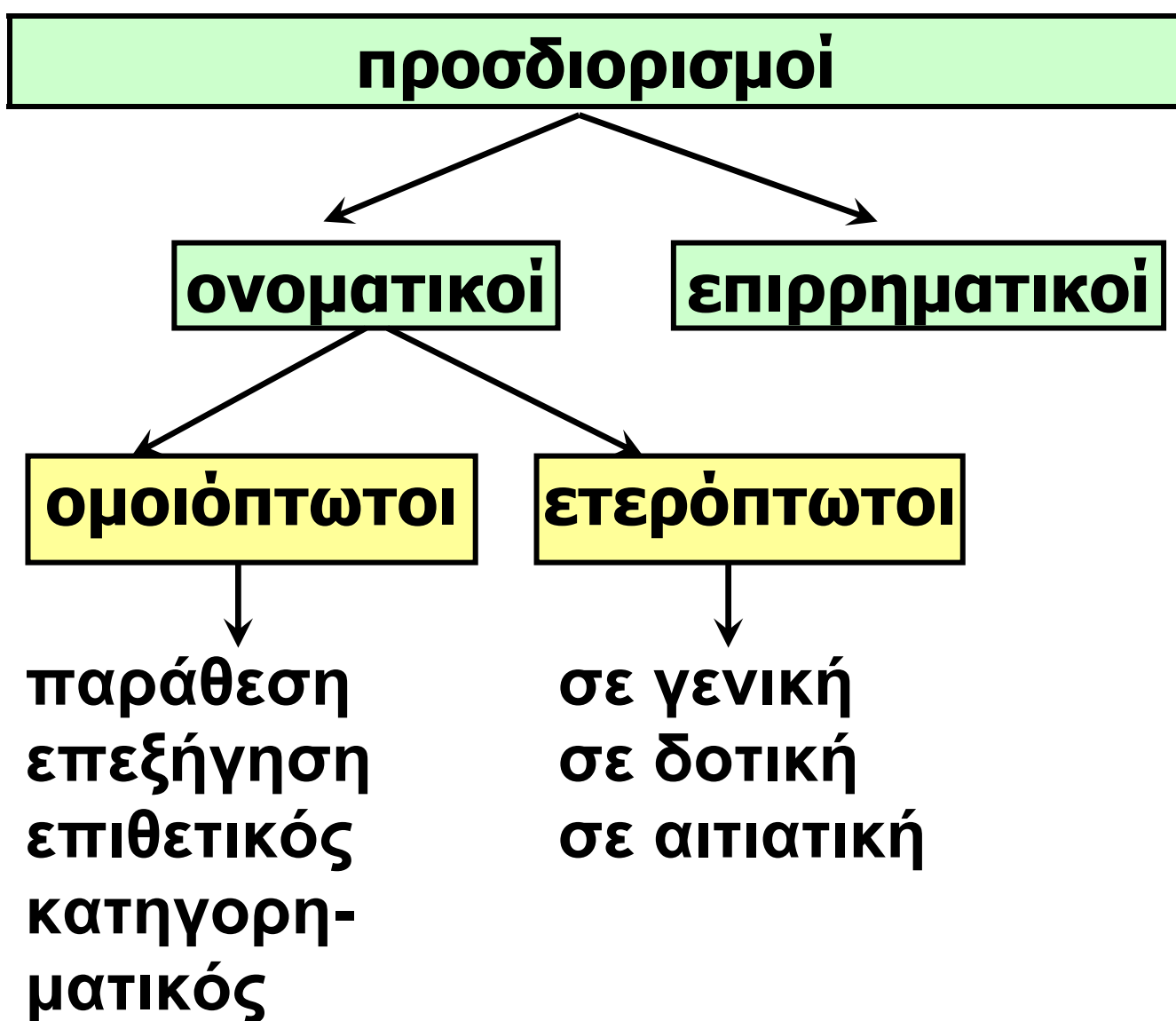
Γ. Σύνταξη

Όπως διδαχθήκατε στην Α΄ Γυμνασίου, οι επαυξημένες προτάσεις πέραν των βασικών όρων περιέχουν και προσδιορισμούς.

Τα είδη των προσδιορισμών

Οι προσδιορισμοί διακρίνονται σε **ονοματικούς**, που προσδιορίζουν τους ονοματικούς όρους μιας πρότασης (Υ, Α, Κ), και σε

επιρρηματικούς, που προσδιορίζουν το ρήμα ή άλλα ρηματικά στοιχεία μιας πρότασης (απαρέμφατα και μετοχές), καθώς και άλλους επιρρηματικούς προσδιορισμούς

ονοματικοί προσδιορισμοί	
ομοιόπτωτοι	
είδη	παραδείγματα
παράθεση	Κῦρος, ὁ Περσῶν βασιλεύς, τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἐμάχετο.
επεξήγηση	Ὁ κοινός ἰατρός σε θεραπεύσει, χρόνος.
επιθετικός	Μετείχομεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων.
κατηγορηματικός	Πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ (= θα πω)

ονοματικοί προσδιορισμοί	
ετερόπτωτοι	
είδη	παραδείγματα
σε γενική	Σωκράτης ἦν σοφώτατος Ἀθηναίων
σε δοτική	Σύμμαχοι Λακεδαιμονίοις ὑπάρχοντες.
σε αιτιατική	Σκόπει πῶς ἂν βελτίω τὴν ψυχὴν γένοιτο.

επιρρηματικοί προσδιορισμοί	
μορφές	<ul style="list-style-type: none"> α. επιρρήματα β. πλάγιες πτώσεις γ. επιρρηματικές μετοχές δ. δευτ. επιρρ. προτάσεις ε. εμπρόθετες φράσεις στ. απαρέμφρατα ζ. επιρρ. κατηγορούμενα η. προληπτικά ἢ του αποτελέσματος κατηγορούμενα

επιρρηματικοί προσδιορισμοί	
σημασίες	παραδείγματα
τόπος	Ἐνταῦθα Κύρου βασι- λεια (= ανάκτορα) ἦν.
χρόνος	Τῇ πρώτη ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμόν.
τρόπος, μέσο, ὄργανο, συνοδεία	Πάτριον (= εἶναι πατροπαράδοτο) ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τας ἀρετὰς κτᾶσθαι.
ποσό	Πόσου (= με ποια αμοιβή) διδάσκει Εὐηνος;
αιτία, σκοπός, αποτέλεσμα	Λιμῶ ἀπέθανον (αιτία)

επιρρηματικοί προσδιορισμοί	
σημασίες	παραδείγματα
αναφορά	Εὖ ἔχω τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν.
ὄρος ἢ προϋπόθεση	Ἔφασαν ἀποδώσειν τοὺς νεκροὺς, ἐφ' ᾧ (= ὑπὸ τον ὄρο) μὴ καίειν τας οἰκίας.
εναντίωση, παραχώρηση	Εὐλαβοῦ (= να φυλάγεται από) τας διαβολάς, κἄν ψευδεῖς ᾧσιν.
βεβαίωση ἢ ἄρνηση	Οὐ γὰρ δὴ σὺ γ' ἦσθα ναυβάτης ἡμῖν.
δισταγμός ἢ πιθανότητα	Ἴσως οὖν εἴποιμεν ἂν τοῦτο.

Ασκήσεις

1. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις με βάση την πληρότητά τους:

α. Οἱ Εὐβοεῖς ἀλιεῖς τοῖς δελφῖσι ἰσομοιρίαν τῆς θήρας ἀπονέμουσι.

β. Καὶ ἡ ἄγρα τοιαύτη ἐστὶ.

γ. Οἱ δὲ παρανηχόμενοι δελφῖνες τοὺς ἐξωτέρω τῶν ἰχθύων φοβοῦντες ὠθοῦσι.

δ. Οὐκοῦν ἐκεῖνοι πιεζόμενοι πανταχόθεν καὶ τρόπον τινα κεκυκλωμένοι ἀλίσκονται.

2. Να βρείτε τους κύριους και τους δευτερεύοντες όρους των προτάσεων που ακολουθούν:

α. Οἱ τοῦ ἀγαθοῦ κριτοῦ λόγοι πείθουσιν τοὺς πολίτας.

β. Οἱ ἐν Μαραθῶνι πεσόντες ἐν Μαραθῶνι καὶ ἐθάπτοντο.

γ. Οὐ καταισχυνῶ (= δε θα ντροπιάσω) ὄπλα τα ἱερά.

δ. Φιλοκλῆς ἦν στρατηγός τῶν Ἀθηναίων.

ε. Ἡ Πάραλος ἐπλευσε εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπαγγελοῦσα (= για να αναγγεῖλει) τὰ γεγονότα.

3. Να βρείτε τους προσδιορισμούς στις προτάσεις που ακολουθούν και να τους διακρίνετε σε ονοματικούς και επιρρηματικούς:

α. Οἱ ἀλιεῖς κοίλας τινὰς ἐξαρτῶσιν ἐσχαρίδας.

β. Οἱ ἰχθύες πρὸς τινι πέτρῃ ἠσυχάζουσιν.

γ. Οἱ δελφῖνες ἀπαιτοῦσι τοῦ κοινοῦ πόνου τὴν ἐπικαρπῖαν τὴν ὀφειλομένην ἐκ τῆς νομῆς.

**δ. Οἱ ἀλιεῖς πιστῶς καὶ
εὐγνωμόνως ἀφίστανται τοῦ
δικαίου μέρους.**

**ε. Οἱ ἀλιεῖς βούλονται καὶ πάλιν
τοὺς δελφῖνας συμμάχους
ἀκλήτους παρεῖναι.**

**Μικρὰ ἄθλα μεγάλας δαπάνας
καὶ πολλοὺς πόνους καὶ πολλὰς
ἐπιμελείας ἐξάγεται ἀνθρώπων.**

Ξενοφῶν, Ἰέρων 9.11

**Και τα μικρὰ βραβεῖα απαιτοῦν
μεγάλες δαπάνες και πολλοὺς
κόπους και φροντίδες ἀπὸ τοὺς
ἀνθρώπους.**

Ενότητα 15

Αττική ερυθρόμορφη κύλικα με παράσταση οπλίτη στον πυθμένα (505-500 π.Χ., Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

Η Αθήνα προπύργιο της Ευρώπης

Α. Κείμενο Ιερή υποχρέωση και απαράβατος ηθικός νόμος επέβαλλε στους Έλληνες την ταφή των νεκρών από τους πολέμους. Σε περιόδους πολέμου οι Αθηναίοι πραγματοποιούσαν με δημόσια δαπάνη μεγαλοπρεπή τελετή προς τιμήν των νεκρών πολεμιστών. Η τελετή αυτή έκλεινε με την εκφώνηση Έπιταφίου λόγου από επιφανή άνδρα που οριζόταν από την πόλη. Το απόσπασμα που ακολουθεί προέρχεται από τον Έπιτάφιο λόγο –που, πιθανόν, συντέθηκε από τον Λυσία– προς τιμήν των νεκρών του Κορινθιακού πολέμου (395-387 π.Χ.), που διεξήγαγαν συνασπισμένοι οι Αθηναίοι, οι Θηβαίοι, οι Αργείοι και οι Κορίνθιοι κατά της

Σπάρτης, και τονίζει τη συμβολή της Αθήνας στην απόκρουση του περσικού κινδύνου.

Φύντες καλῶς καί φρονοῦντες ὅμοια, πολλά μὲν καλὰ καί θαυμαστά οἱ πρόγονοι τῶν ἐνθάδε κειμένων ἤργασαντο, αἰμίμηστα δὲ και μεγάλα οἱ ἐξ ἐκείνων γεγονότες τρόπαια διὰ τήν αὐτῶν ἀρετήν κατέλιπον. Μόνοι γάρ ὑπὲρ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος πρὸς πολλάς μυριάδας τῶν βαρβάρων διεκινδύνευσαν. Ὁ γάρ της Ἀσίας βασιλεὺς ἐλπίζων και τήν Εὐρώπην δουλώσεσθαι ἔστειλε πεντήκοντα μυριάδας στρατιάν. Ἠγησάμενοι δέ, εἰ τήνδε την πόλιν ἢ ἐκοῦσαν φίλην ποιήσαιντο ἢ ἄκουσαν καταστρέψαιντο, ῥαδίως τῶν πολλῶν Ἑλλήνων ἄρξειν,

**ἀπέβησαν εἰς Μαραθῶνα,
νομίσαντες οὕτως ἄν
ἐρημοτάτους εἶναι συμμάχων τοὺς
Ἑλληνας, εἰ ἔτι στασιαζούσης τῆς
Ἑλλάδος τὸν κίνδυνον ποιήσαιντο.
Ἔτι δ' αὐτοῖς ἐκ τῶν προτέρων
ἔργων περὶ τῆς πόλεως τοιαύτη
δόξα παρειστήκει, ὥς εἰ μὲν
πρότερον ἐπ' ἄλλην πόλιν ἴασιν,
ἐκεῖνοις καὶ Ἀθηναίοις
πολεμήσουσι προθύμως γὰρ τοῖς
ἀδίκουμένοις ἤξουσι
βοηθήσοντες.**

**Λυσίας, Ἐπιτάφιος τοῖς Κορινθίων
βοηθοῖς 20-22 (διασκευή)**

Γλωσσικά σχόλια.

**φύντες (μτχ. αορ. β´ ρ. φύομαι)
καλῶς και φρονοῦντες (μτχ. ενεστ.
ρ. φρονέω, φρονῶ) ὅμοια =
επειδή ήταν καλοί (ευγενείς) εκ
φύσεως και είχαν κοινές αντιλήψεις
οἱ ἐνθάδε κείμενοι = οι νεκροί που
κείτονται (πβ. ν.ε.: κείμενο,
πρόσκειμαι) εδῶ**

**οἱ ἐξ ἐκείνων γεγονότες (μτχ.
παρακ. ρ. γίγνομαι) = οι απόγονοι
εκείνων (πβ. ν.ε.: γεγονός, γόνος,
γονέας)**

**τό τρόπαιον = το μνημείο νίκης
(πβ. ν.ε.: τροπαιούχος, τροπή,
εντροπία)**

**κατέλιπον (γ´ πληθ. οριστ. αορ. β´
ρ. καταλείπω) = άφησαν πίσω,
κληροδότησαν (πβ. ν.ε.: κατάλοιπο)**

δουλόομαι, δουλοῦμαι (μέση διάθεση) = υποδουλώνω (πβ. ν.ε.: δουλοπρεπής, εθελοδουλία)

ἡ μυριάς, τῆς μυριάδος = πλήθος αποτελούμενο από 10.000 μέλη (πβ. ν.ε.: εκατομμύριο)

ἠγησάμενοι (ενν. οἱ Πέρσαι) = επειδή θεώρησαν / πίστεψαν

ἢ ἐκοῦσαν φίλην ποιήσαιντο (ευκτ. αορ. ρ. ποιέομαι, ποιοῦμαι) = εάν έκαναν φίλη με τη θέλησή της (πβ. ν.ε.: εκούσιος)

ἢ (εἰ) ἀκουσίως καταστρέψαιντο (ευκτ. αορ. ρ. καταστρέφομαι) = ή εάν την υπέτασαν παρά τη θέλησή της (πβ. ν.ε.: ακούσιος)

ῥαδίως = εύκολα (πβ. ν.ε.: ραδιουργώ, ραδιούργος, ραστώνη)

ἀπέβησαν (οριστ. αορ. β´ ρ.
ἀποβαίνω) = αποβιβάστηκαν,
έκαναν απόβαση

**νομίσαντες ἔρημοτάτους ἂν εἶναι
τούς Ἑλληνας** = επειδή πίστεψαν
ὅτι οἱ Ἕλληνες θα ἦταν εντελῶς
αβοήθητοι

ἔτι στασιαζούσης τῆς Ἑλλάδος =
ενώ ἀκόμα οἱ Ἕλληνες θα διαφω-
νούσαν (πβ. ν.ε.: στασιαστής)

ποιοῦμαι τὸν κίνδυνον = (εδῶ)
αποτολμῶ την επίθεση

αὐτοῖς τοιαύτη δόξα παρειστήκει
(οριστ. υπερσ. ρ.παρίσταμαι) =
τέτοια εντύπωση εἶχαν σχηματίσει
(πβ. ν.ε.: παράσταση,
παραστατικός)

εἰ ἐπ' ἄλλην πόλιν ἴασιν (γ´ πληθ.
οριστ. ενεστ. ρ. εἶμι) = εἰάν ἔκαναν
επίθεση σε ἄλλη πόλη

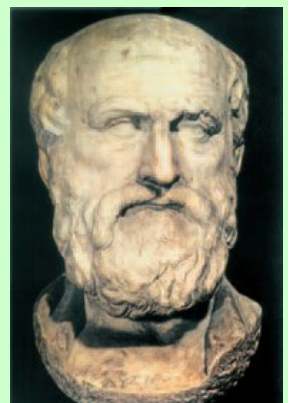
ἤξουσι ρ. (ἤκω) βοηθήσοντες (ενν. οἱ Ἀθηναῖοι) = θα έρχονταν για να βοηθήσουν

Ερμηνευτικά σχόλια τρόπαια: Η λέξη **τρόπαιον** ή **τροπαῖον** δηλώνει μνημείο νίκης που ανεγειρόταν στο πεδίο της μάχης στο σημείο όπου ο εχθρός τρεπόταν σε φυγή. Σε περιπτώσεις που και οι δύο αντίπαλοι διεκδικούσαν για τον εαυτό τους τη νικηφόρα έκβαση της μάχης στήνονταν **τρόπαια** και από τις δύο αντιμαχόμενες πλευρές. Τα **τρόπαια** αποτελούνταν συνήθως από τα όπλα, τις ασπίδες, τα κράνη και άλλα αντικείμενα που εγκατέλειπαν οι ηττημένοι στο πεδίο της μάχης. Συχνά αφιερώνονταν με επιγραφή σε κάποια θεότητα και γι' αυτόν τον

λόγο θεωρούνταν ιερά και
απαραβίαστα.

ἀπέβησαν εἰς Μαραθῶνα: Ο
ρήτορας αναφέρεται στη γνωστή
εκστρατεία του Δαρείου εναντίον
της Ελλάδας και στη μάχη του
Μαραθῶνα που διεξήχθη το 490
π.Χ.

*Ρωμαϊκό αντίγραφο
προτομής του Λυσία
(4ος αι. π.Χ., Εθνικό
Αρχαιολογικό Μουσείο
Νεαπόλεως της Ιταλίας)*

Ερωτήσεις

1. Ποιες προϋποθέσεις συντέλεσαν
ώστε οι πρόγονοι και οι πατέρες
των νεκρών να κληροδοτήσουν
στις επόμενες γενιές πράξεις
θαυμαστές και αείμνηστες;

2. Με ποιο σχέδιο επιτέθηκαν οι Πέρσες στην Ελλάδα;

3. Γιατί η Αθήνα θεωρήθηκε από τους Πέρσες πόλη-κλειδί για τα σχέδιά τους στην Ευρώπη, σύμφωνα με το κείμενο;

4. Λαμβάνοντας υπόψη όσα εκθέτει ο Πολύβιος στο κείμενο της Ενότητας 3 για το καθήκον του ιστορικού, να εξετάσετε κατά πόσο ο συντάκτης του κειμένου σας υπέπεσε στο σφάλμα που επισημαίνει ο Πολύβιος. Να λάβετε υπόψη στις παρατηρήσεις σας τον σκοπό που υπηρετούσε το κείμενο που μελετήσατε.

5. Να αναζητήσετε ιστορικά γεγονότα από την αρχαία, τη βυζαντινή και τη σύγχρονη ελληνική ιστορία για τα οποία θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι η αντίσταση

που πρόβαλαν οι Έλληνες σε
εισβολείς λειτούργησε ευεργετικά
για την άμυνα της Ευρώπης.

**Η Αθηνά Πρόμαχος (χάλκινο
αναθηματικό αγαλμάτιο, 480-470
π.Χ., Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο
Αθήνας**

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

**φρονέω, φρονῶ [=σκέφτομαι, είμαι
συνετός, σκοπεύω να...]**

**< ουσ. φρήν, φρενός
[στο κείμενο συναντήσατε τον
τύπο: φρονοῦντες]**

Ομόρριζα απλά

Αρχαία Ελληνική

**φρενῶ [= συνετίζω], φρενιτιῶ
φρενιτιῶδης, τό φρόντισμα**

Αρχαία / Νέα Ελληνική

**αί φρένες (πληθ.), φρόνιμος,
ή φροντίς (-ίδα), φροντίζω,
φρονῶ, ή φρενίτις (-ίδα)
[= η παραφροσύνη],
τό φροντιστήριον(-ο), ή φρόνησις
(-η), τό φρόνημα, φρονηματίζω**

Νέα Ελληνική

**φρόνιμα (επίρρ.), φρονιμάδα,
φρονιμίτης**

Ομόρριζα σύνθετα

Αρχαία Ελληνική

**ἡ εὐφρόνη [= ἡ νύχτα], τὸ
σωφρόνισμα, φρενόπληκτος
[= παράφρων]**

Αρχαία / Νέα Ελληνική

**φρενήρης, φρενοβλαβής,
ἀλλόφρων, ἄφρων, εὐφραίνω
ἐχέφρων, ὁμόφρων, μεγαλόφρων
μετριόφρων, παράφρων,
περιφρονῶ, ἡ περιφρόνησις (-η),
ὁ σῶφρων, ὁ σωφρονισμός,
ἡ σωφροσύνη, ὑψηλόφρων
φιλόφρων, ἡ φιλοφρόνησις (-η)**

Νέα Ελληνική

αβροφροσύνη [= ευγενική συμπεριφορά], γενναιοφροσύνη, εθνικόφρων, νομιμόφρων, φρενοκομείο, φρενοπαθής

Ασκήσεις

1. Να γράψετε μία πρόταση στη ν.ε. με καθεμιά από τις λέξεις: αβροφροσύνη, γενναιόφρων, φιλοφρόνηση, φρόνηση.

2. Να γράψετε νοηματικώς αποδεκτές φράσεις συνδυάζοντας λέξεις από τις δύο στήλες:

A'	B'
σωφρονιστικός φρενήρης ανταλλάσσω φρόνημα	φιλοφρονήσεις ίδρυμα υψηλό πορεία

3. Να βρείτε από τα απλά ομόρριζα του Λεξιλογικού Πίνακα λέξεις της α.ε. συνώνυμες των παρακάτω:

συμβουλεύω

συνετός, λογικός

μεριμνώ, προσέχω

ηθικό

πιστεύω

σύνεση

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να αναλύσετε τις παρακάτω λέξεις στα συνθετικά τους μέρη και να χαρακτηρίσετε το α' συνθετικό τους σύμφωνα με το παράδειγμα:

σύνθετη λέξη	α' συνθετικό	το α' συνθετικό είναι
εὐφρων	εὐ	άκλιτη λέξη, επίρρημα
ἐχέφρων		
μετριόφρων		
φρενοβλαβής		
φρενόπληκτος		
παράφρων		
ὑψηλόφρων		

2. Να σχηματίσετε παρασύνθετα ρήματα από τα σύνθετα επίθετα του Λεξιλογικού Πίνακα που δίνονται σύμφωνα με το παράδειγμα:

σύνθετο επίθετο	παρασύνθετα ρήματα
σώφρων	σωφρονέω, σωφρονῶ
ἄλλοφρων	
ὁμόφρων	
μετριόφρων	
ὑψηλόφρων	
μεγαλόφρων	

3. Να βρείτε με τη βοήθεια των λεξικών σας την κυριολεκτική και τη μεταφορική σημασία των παρακάτω λέξεων της α.ε.: *λευκός, πικρός, τρόπαιον.*

Γ1. Γραμματική

1. Ευκτική μέσης φωνής βαρύτονων ρημάτων

Οι τύποι ποιήσαιντο και καταστρέψαιντο του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι ευκτικής μέσης φωνής.

Όπως και στην ενεργητική φωνή, θεματικά φωνήεντα της ευκτικής είναι το -οι- για τον ενεστῶτα και τον μέλλοντα και το -αι- για τον αόριστο.

α. Σχηματισμός και κλίση ευκτικής ενεστῶτα, μέλλοντα και αορίστου μέσης φωνής

Στον αριστερό πίνακα του σχήματος δίνεται η κλίση της

ευκτικής ενεστώτα μέσης φωνής.

Ο μέλλοντας έχει ακριβώς τις ίδιες καταλήξεις με τον ενεστώτα (με την προσθήκη του χαρακτηριστικού -σ- πριν από τις καταλήξεις).

Ο αόριστος διαφοροποιείται από τον μέλλοντα ως προς τη χαρακτηριστική δίφθογγο, που είναι -αι- αντί για -οι-.

❖ Να συμπληρώσετε και να τονίσετε τους τύπους που λείπουν από τους πίνακες:

Ευκτική ενεστώτα	➔	Ευκτική μέλλοντα
πιστευ-οίμην		πιστευ-σ-.....
πιστεύ-οιο		πιστεύ-σ-.....
πιστεύ-οιτο		πιστεύ-σ-.....
πιστευ-οίμεθα		πιστευ-σ-.....
πιστεύ-οισθε		πιστεύ-σ-.....
πιστεύ-οιντο		πιστεύ-σ-.....

Ευκτική αορίστου

ΠΙΣΤΕΥ-...-.....

ΠΙΣΤΕΥΰ-...-.....

ΠΙΣΤΕΥΰ-...-.....

ΠΙΣΤΕΥ-...-.....

ΠΙΣΤΕΥΰ-...-.....

ΠΙΣΤΕΥΰ-...-.....

Παρατηρήσεις

1. Η ευκτική, όπως και η υποτακτική, αορίστου δεν παίρνει αύξηση (είτε χρονική είτε συλλαβική).

2. Για τον σχηματισμό και την κλίση της ευκτικής μέλλοντα και αορίστου μέσης φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούμε τις ίδιες καταλήξεις με τα φωνηεντόληκτα ρήματα, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών

μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική των ίδιων χρόνων.

**π.χ. φυλάττομαι → φυλαξοίμην
- φυλαξαίμην,
τρίβομαι → τριψοίμην -
τριψαίμην,
ψεύδομαι → ψευσοίμην-
ψευσαίμην.**

β. Σχηματισμός και κλίση ευκτικής παρακειμένου μέσης φωνής

Η ευκτική του παρακειμένου στη μέση φωνή σχηματίζεται περιφραστικά από τη μετοχή παρακειμένου μέσης φωνής του ρήματος και την ευκτική ενεστώτα του ρ. είμι.

❖ Να συμπληρώσετε τον πίνακα που ακολουθεί:

Κλίση ευκτικής παρακειμένου μ.φ.

λελυμένος, λελυμένη, λελυμένον

»

»

»

»

»

»

λελυμένοι, λελυμένοι, λελυμένα

»

»

»

»

»

»

---

2. Ευκτική μέλλοντα ρ. είμι

Όπως διδαχθήκατε στην προηγούμενη τάξη, η οριστική μέλλοντα του ρ. είμι είναι ἔσομαι και κλίνεται όπως η οριστική μέλλοντα μέσης φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων

(πλην του γ' εν. ἔσται). Κατά ανάλογο τρόπο σχηματίζεται και κλίνεται η ευκτική μέλλοντα του ρήματος αυτού.

❖ Να συμπληρώσετε τον πίνακα που ακολουθεί:

α' εν.	ἔσοίμην
β' εν.	_____
γ' εν.	_____
α' πληθ.	_____
β' πληθ.	_____
γ' πληθ.	_____

Γ2. Σύνταξη

Ομοιόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί

Οι ομοιόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί προσδιορίζουν ονοματικούς όρους σε μια

επαυξημένη πρόταση συμφωνώντας με αυτούς στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση.

επιθετικός

- ✓ Προσδίδει μια μόνιμη ιδιότητα στον όρο τον οποίο προσδιορίζει.
- ✓ Συνήθως είναι έναρθρος. Καταχρηστικά λογίζεται ως επιθετικός προσδιορισμός οτιδήποτε βρίσκεται ανάμεσα σε ένα άρθρο και το ουσιαστικό που αυτό συνοδεύει, π.χ. οί κάτω θεοί.
- ✓ Ως επιθετικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται: επίθετα, επιθετικές μετοχές, αντωνυμίες και αριθμητικά.

π.χ. Εἶχον δὲ πάντες κράνη χαλκᾶ καὶ χιτῶνας φοινικοῦς (= κατακόκκινους). (επίθετα)

**Λύσανδρος τὰ ὑπάρχοντα
 χρήματα Κύρῳ ἀπέδωκεν.**

(επιθετική μετοχή)

Ἡ δὲ ἄλλη φάλαγξ ἐν τῷ δεξιῷ ἦν.

(αντωνυμία)

**Ὁ Ἀσωπὸς δύο μὲν παῖδας εἶχεν,
εἴκοσι δὲ θυγατέρας.**

(αριθμητικά)

**Ὁ ἐνθάδε σύλλογος ἀρχὴ
γενήσεται τοῖς Ἑλλησιν τῆς
πρὸς ἀλλήλους φιλίας.**

(επίρρημα και εμπρόθετη φράση
που περιέχονται μεταξύ άρθρου
και ουσιαστικού)

κατηγορηματικός

✓ Προσδίδει μια παροδική ιδιότητα στον όρο τον οποίο προσδιορίζει.

✓ Δεν έχει άρθρο, ενώ το ουσιαστικό που προσδιορίζεται από αυτόν συνήθως έχει

(π.χ. Τέμνω τὸ δένδρον τῷ πελέκει ὄξει.)

✓ Τα επίθετα πᾶς, ἅπας, ὅλος, ἄκρος, μέσος, ἔσχατος, μόνος και οι αντωνυμίες αὐτός και ἕκαστος, ὅταν δε συνοδεύονται ἀπὸ ἄρθρο, λειτουργοῦν ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί (Ἀν συνοδεύονται ἀπὸ ἄρθρο, εκλαμβάνονται ως επιθετικοί προσδιορισμοί).

π.χ. Ἡ τῶν ἡγεμόνων ἀδικία ὄλην τὴν πόλιν βλάπτει.

παράθεση

✓ Προσδίδει ἓνα ἤδη γνωστὸ κύριο γνώρισμα στον ὄρο (συνήθως ουσιαστικό) τον οποίο προσδιορίζει.

✓ Βρίσκεται συνήθως μετὰ τον ὄρο τον οποίο προσδιορίζει.

✓ Συνήθως είναι ουσιαστικό.
Σπανιότερα ουσιαστικοποιημένο
επίθετο, επιθετική μετοχή ή
αναφορική πρόταση.

π.χ. Δήμητρος καὶ Περσεφόνης,
τῆς θυγατρὸς, λαμπρὸν ἱερὸν ἐν
Ἐλευσίῃ ἦν.

επεξήγηση

✓ Διασαφηνίζει τη σημασία του
ὀρου (συνήθως ουσιαστικού) τον
οποῖο προσδιορίζει.

✓ Βρίσκεται συνήθως μετὰ τον
ὀρο τον οποῖο προσδιορίζει.

✓ Συνήθως είναι ουσιαστικό.

Σπανιότερα αντωνυμία ή και
δευτερεύουσα πρόταση.

π.γ. Μεγίστου κακοῦ
ἀπηλλάγησαν, πονηρίας.

Ασκήσεις

1. α. Να κλίνετε την ευκτική μέλλοντα και αορίστου των ρημάτων **δέχομαι, ἄπτομαι, ψεύδομαι, λούομαι.**

β. Να κλίνετε την ευκτική παρακειμένου των ρημάτων **βουλεύομαι, κρύπτομαι.**

2. Να μεταφέρετε τους τύπους ευκτικής που σας δίνονται στο ίδιο πρόσωπο του άλλου αριθμού και να δηλώσετε τον χρόνο στον οποίο βρίσκεται ο κάθε τύπος:

παιδευσαίμεθα	
στρατοπε- δεύσονται	
καταγεγραμμένοι εἴητε	

τρέφοιο	
δεδιωγμένοι εἶεν	
καταψηφίσαισθε	
κεχαρισμένον εἶη	
πυνθανοίμην	
μετασκευασοίμην	
νομίσαιτο	

3. Να βρείτε τους τύπους υποτακτικής και ευκτικής μέσης φωνής που υπάρχουν στο κείμενο που ακολουθεί και να τους μεταφέρετε στο ίδιο πρόσωπο των άλλων χρόνων:

**Βασιλεύς μέντοι τὰς σπονδὰς
λέλυκε και φυλάττεται ἡμᾶς ὡς
πολεμίους. Φυλαξώμεθα οὖν και
ἡμεῖς τοὺς βαρβάρους. Οὕτω εἰς
τὸ ἐξῆς πορευσόμεθα διὰ πολεμίας
τῆς χώρας, ἀλλ' ἀσφαλεῖς
ἐσόμεθα και διαπραξόμεθα (= θα
κατορθώσουμε) εἰς Ἑλλάδα ἐλθεῖν.
Εἰ δὲ καθ' ἡμέραν πορευοῖμεθα
πλεῖον (= περισσότερο),
ἀπαλλαξαίμεθα ἂν πολὺ τοῦ
στρατεύματος.**

4. Να γράψετε στη στήλη Β' το α' ενικό πρόσωπο οριστικής ενε-
στώτα του ρήματος από το οποίο
προέρχονται οι τύποι ευκτικής που
δίνονται στη στήλη Α':

Α΄	Β΄
συνηθροισμένοι εἶεν	
πολιτευσάιμην	
τρίψοισθε	
ταράσσοιτο	
ἀναπεπαυμένοι εἴημεν	
ἐγκαλύψαιο	

5. Να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ομοιόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς στις παρακάτω προτάσεις:

- α. Ἀείμνηστα και μεγάλα οἱ ἔξ
ἐκείνων γεγονότες τρόπαια διὰ
τὴν αὐτῶν ἀρετὴν κατέλιπον.**
- β. Μόνοι ὑπὲρ ἀπάσης τῆς
Ἑλλάδος πρὸς πολλάς μυριάδας
τῶν βαρβάρων διεκινδύνευσαν.**
- γ. Ἔτι δ' αὐτοῖς ἐκ τῶν προτέρων
ἔργων περὶ τῆς πόλεως τοιαύτη
δόξα παρεισθήκει.**

5. Να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ομοιόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς στις παρακάτω προτάσεις:

- α. Καλῶς σὺ ἂν ἐρήμης γῆς ἄρχοις
μόνος.**
- β. Παρ' Ὀμήρῳ θαυμάζομεν τοὺς
ἥρωας, Ὀδυσσεῖα και Ἀχιλλεῖα.**
- γ. Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε
τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων
και τῶν Ἀθηναίων.**

**δ. Ἄλλων μὲν γὰρ ἄλλαι χῶραι
καρπῶν τε καὶ τόκων εὐφοροὶ
εἴσιν.**

**ε. Ὅθεν καὶ ἐζήλουν πολλοὶ
ἄνδρες ἀγαθοὶ γίνεσθαι κατὰ
πόλεμον.**

**στ. Κλεόκριτος, ὁ τῶν μυστῶν
κῆρυξ, κατασιωπησάμενος (= αφού
επέβαλε σιωπή) ἔλεξεν.**

**Τὰ ἁμαρτήματα σου πειρῶ μὴ
λόγοις ἐπικαλύπτειν, ἀλλὰ
θεραπεύειν ἐλέγχοις.**

Στοβαῖος, Ἀνθολόγιον 3.13.53

**Να προσπαθεῖς ὄχι να
συγκαλύπτεις τα σφάλματά σου
με λόγια ἀλλὰ να τα διορθῶνεις
με ἔλεγχο.**

Ενότητα 16

Η οικογένεια του Δαρείου ικετεύει τον Αλέξανδρο (γκραβούρα του 15 ου αι., Εθνική βιβλιοθήκη, Παρίσι)

Μεγαλόψυχη στάση

Α. Κείμενο Γραμμένη στην τελική της μορφή το 300 μ.Χ. βάσει πηγών που φτάνουν μέχρι και στην πρώιμη ελληνιστική εποχή,

**η *Μυθιστορία του Αλεξάνδρου*,
ιστορικό έργο άγνωστου
δημιουργού που αποδίδεται
ψευδώς στον Καλλισθένη, δεν
παρουσιάζει ενδιαφέρον τόσο
λόγω της αξίας της ως ιστορικής
πηγής όσο για την επίδραση που
άσκησε στις φιλολογίες διαφόρων
λαών με τις αμέτρητες μεταφράσεις
και διασκευές που γνώρισε. Στο
απόσπασμα που θα μελετήσετε ο
Αλέξανδρος ανακοινώνει με
επιστολή του στα γυναικεία μέλη
της περσικής βασιλικής οικογένειας
τον θάνατο του Δαρείου Γ΄.**

**Βασιλεύς Ἀλέξανδρος Στατεΐρα
καί Ῥοδῶ καί Ῥωξάνη τῆ ἐμῆ
γυναικί χαίρειν. Ἄντιταξάμενον
ἡμῖν Δαρεῖον οὐκ ἡμυνάμεθα, εἰ
μή τούναντίον, ηὐχόμην γάρ ἐγὼ
ζῶντα ὑπὸ τὰ ἐμὰ σκῆπτρα ἔχειν**

ἐλαχίστως δὲ ἔχοντος ἐπὶ τῷ
πνεύματι αὐτοῦ τοῦτον κατέλαβον
ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀναπνοῇ, ὃν ἐλεήσας
τῇ ἑμαυτοῦ χλαμύδι περιέστειλα.
Ἐπυθόμην δὲ παρ' αὐτοῦ τι
ἀκοῦσαι περὶ τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ.
Ὁ δὲ μοι εἶπεν· «παρακαταθήκην
ἔχε τὴν ἐμὴν θυγατέρα Ῥωξάνην
καὶ συμβιώσει σοι». [...] Τοὺς μὲν
αἰτίους τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ
ἠμυνάμην ἀξιοπρεπῶς [...].
Προσέταξα δὲ ἡρώων αὐτῷ
γενέσθαι παρὰ τοὺς πατρώους
αὐτῷ ἡρώας· καὶ ὑμεῖς δὲ τῆς
λύπης αὐτοῦ παύσασθε· ἐγὼ γὰρ
ὑμᾶς ἀποκαταστήσω εἰς τὰ ἴδια
βασίλεια [...]. Κατὰ γοῦν τὰς
διατάξεις Δαρείου Ῥωξάνην τὴν
ἐμὴν γυναῖκα σύνθρονόν μου
εἶναι βούλομαι, ἐὰν δὲ καὶ ὑμεῖς
μοι συμπνεύσητε, προσκυνεῖσθαι

**αὐτήν ὡς Ἀλεξάνδρου γυναῖκα
βούλομαι καὶ κελεύω. Ἔρρωσθε.**

**Ψευδο-Καλλισθένης, Μυθιστορία
Ἀλεξάνδρου, Παραλλαγή γ, 22**

Γλωσσικά σχόλια.

**χαίρειν (ενν. λέγει) = εύχεται να
είναι καλά**

**ἤμυνάμεθα (οριστ. αορ. ρ.
ἀμύνομαι, πληθ. μεγαλοπρεπείας)
= εκδικήθηκα, τιμώρησα**

εἰ μὴ τούναντίον = αλλά αντίθετα

**ὑπὸ τὰ ἐμὰ σκῆπτρα = κάτω από
την εξουσία μου**

**ἐλαχίστως δὲ ἔχοντος ἐπὶ τῷ
πνεύματι αὐτοῦ = ενώ ίσα που
ανέπνεε**

κατέλαβον (οριστ. αορ. β´ ρ.
καταλαμβάνω) = συνάντησα,
βρήκα (πβ. ν.ε.: κατάληψη,
ακατάληπτος)

έλεήσας (μτχ. αορ. ρ. **έλεέω, έλεώ**)
επειδή τον συμπόνεσα, τον
λυπήθηκα (πβ. ν.ε.: έλεος,
ελεημοσύνη, ανελέητος)

περιστέλλω = καλύπτω,
περιβάλλω (πβ. ν.ε.: περιστολή)

έπυθόμην(οριστ. αορ. β´ ρ.
πυθάνομαι) **παρ' αυτού άκούσαι**
τι = ζήτησα να μάθω από αυτόν
κάτι

ή άπώλεια = ο χαμός, ο θάνατος
(πβ. απολωλός πρόβατο)

ή παρακαταθήκη ή παραθήκη
= αυτό πον εμπιστεύεται κανείς σε
κάποιον άλλο

**συμβιώσει (οριστ. μέλλ. ρ.
συμβιόω, συμβιῶ) σοι = θα ζήσει
μαζί σου (πβ. ν.ε.: συμβίωση)**

**ἤμυνάμην ἀξιοπρεπῶς =
τιμώρησα ὅπως τους ἀξίζε**

**τό ἡρῶον = ιερό αφιερωμένο σε
ἥρωα**

**εἰς τὰ ἴδια βασιλεια = στα
ανάκτορά σας**

**ἡ διάταξις = η τελευταία επιθυμία,
η διαθήκη (εδώ)**

**συμπνέω = συμφωνώ (πβ. ν.ε.:
σύμπνοια)**

κελεύω = προστάζω, ορίζω

**ἔρρωσθε (προστ. παρακ. ρ.
ῥώννυμαι) = χαίρετε, να είστε καλά
στην υγεία σας (πβ. ν.ε.: ῥώμη,
ρωμαλέος)**

Ερμηνευτικά σχόλια Βασιλεύς Ἀλέξανδρος Στατεΐρα καὶ Ῥοδῶ καὶ Ῥωξάνη τῇ ἐμῇ γυναικί χαίρειν: Στερεότυπη αρχή επιστολής.

Στατεΐρα καὶ Ῥοδῶ καὶ Ῥωξάνη: Σχετικά με τα γυναικεία πρόσωπα της οικογένειας και τις τελευταίες στιγμές του Δαρείου Γ΄ του Κοδομανού παρατηρείται σύγχυση, επειδή οι πηγές δε συμφωνούν μεταξύ τους. Τα πρόσωπα που αναφέρονται στο κείμενο είναι η Στάτειρα, αδερφή και σύζυγος του Δαρείου ξακουστή για την ομορφιά της, η μητέρα του Ροδώ και η φημισμένη για την ομορφιά της κόρη του Ρωξάνη.

κατέλαβον ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀναπνοῇ: Οι αξιωματούχοι του περσικού στρατού Ναβαρζάνης και Βήσσοι συνέλαβαν τον Δαρείο με

σκοπό να τον παραδώσουν στον Αλέξανδρο και να διασφαλίσουν τη σύναψη ειρήνης. Όταν ο Αλέξανδρος τον καταδίωξε, για να επιταχύνουν τη φυγή τους δολοφόνησαν τον Πέρση βασιλιά. Ο Αλέξανδρος τους τιμώρησε και ενταφίασε τον Δαρείο με βασιλικές τιμές.

Έρρωσθε: Στερεότυπο κλείσιμο επιστολής.

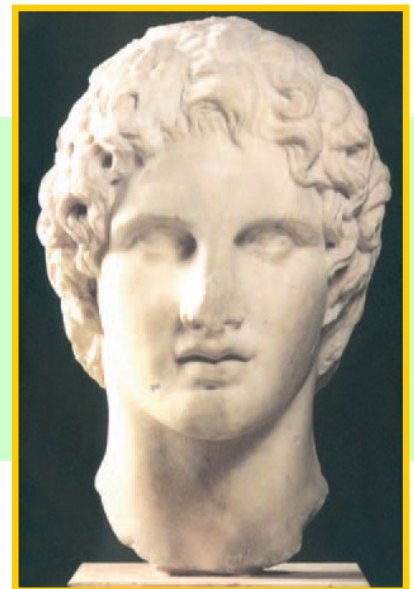
Ο «Μέγας Αλέξανδρος», όπως καλλιτεχνικά αποδόθηκε στην τελετή έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας το 2004

Ερωτήσεις

1. Ποιο χαρακτηριστικό του Αλεξάνδρου αναδεικνύει η συμπεριφορά του απέναντι στον Δαρείο και στις αιχμάλωτες πλέον γυναίκες της οικογένειάς του;
2. Πέραν της επιθυμίας του Δαρείου, ποια άλλα κίνητρα ώθησαν τον Αλέξανδρο να συνάψει γάμο με τη Ρωξάνη; Για την απάντησή σας να αξιοποιήσετε τις ιστορικές γνώσεις σας.

*Κεφαλή του Μεγάλου Αλεξάνδρου
(περ. 330 π.Χ.,
Μουσείο Ακροπόλεως)*

«Αλέξανδρος και θνήσκων Δαρείος»

**(μικρογραφία από το έπος Khamse,
16ος αι., Εθνική Πινακοθήκη της
Ισλαμικής Δημοκρατίας του
Αζερμπαϊτζάν, Μπακού)**

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

αἴτιος

< *αἴτος [= μερίδιο]
[στο κείμενο συναντήσατε τον
τύπο: αἰτίους]

Ομόρριζα απλά

Αρχαία Ελληνική

αἰτιάζομαι [= κατηγορούμαι], τὸ
αἰτίαμα [= η κατηγορία], αἰτίζω [=
ζητώ κάποιο πράγμα]

Αρχαία / Νέα Ελληνική

αἰτῶ, ἡ αἰτία, αἰτιῶδης, τὸ αἴτημα,
ἡ αἴτησις (-η), ἡ αἰτίασις (-η),
αἰτιατική, αἰτιατός,
αἰτιῶμαι [= κατηγορώ]

Νέα Ελληνική

αιτιότητα

Ομόρριζα σύνθετα

Αρχαία Ελληνική

**μεταίτιος [= συνένοχος], έπαίτιος
[= υπεύθυνος για κάτι, ένοχος]**

Αρχαία / Νέα Ελληνική

**αίτιολογῶ, ή αίτιολογία, άναίτιος,
άναιτιολόγητος, άπαιτῶ,
ή άπαίτησις (-η), έπαιτῶ,
παραιτοῦμαι, ή παραίτησις (-η),
συναίτιος, ύπαίτιος [= υπεύθυνος]**

Νέα Ελληνική

**αιτιοκρατία, αιτιολόγηση,
πρωταίτιος, συνυπαίτιος,
συνυπαιτιότητα, απαιτητός,
απαιτητικός**

Ασκήσεις

1. Να δηλώσετε τι σημαίνουν (ενέργεια, αποτέλεσμα ενέργειας κτλ.) οι ομόρριζες του ουσιαστικού αίτια λέξεις του πίνακα:

λέξεις	κατηγορία στην οποία ανήκουν
αΐτησις	
αΐτιαμα	
αΐτημα	
αΐτιασις	
αΐτιώδης	

2. Να σχηματίσετε νοηματικά αποδεκτές φράσεις συνδυάζοντας τις κατάλληλες λέξεις. Να χρησιμοποιήσετε κάθε λέξη μία φορά:

	αναίτια	
αιτιώδης		κοινό
υπαίτιος	μιας πράξης	πτώση
αιτιατική		επίθεση
υποβάλλω		σχέση
παραίτηση		απαιτητικό

3. Να αναζητήσετε από τις απλές ομόρριζες λέξεις της α.ε. που περιλαμβάνονται στον Λεξιλογικό Πίνακα τρία παραδείγματα που να ανήκουν σημασιολογικά σε μία από τις δύο ευρύτερες έννοιες του ρήματος αίτῶ: α. κατηγορώ, φέρω ευθύνη για κάτι β. ζητώ, επαιτώ. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας:

κατηγορώ, φέρω ευθύνη για κάτι	ζητώ, επαίτώ

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτικές ασκήσεις

- 1** Να αναλύσετε τις σύνθετες λέξεις στα συνθετικά τους μέρη: **σύνθρονος, προσέταξα, αξιοπρεπώς, αντίταξάμενον, περιέστειλα, συμπνεύσητε.**
- 2** Να συμπληρώσετε τα κενά του πίνακα με ουσιαστικά της α.ε. **ομόρριζα των ρ. διατάσσω, έπιτάσσω, παρατάσσω, προτάττω:**

ρήμα	ουσιαστικό
διατάσσω	ἡ ἡ τό
ἐπιτάσσω	ἡ
παρατάσσω	ἡ
προσάπτω	ἡ ἡ

Γ. Γραμματική

1. Προστακτική βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής

Οι τύποι παύσασθε και ἔρρωσθε του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι προστακτικής μέσης φωνής.

Όπως και στην ενεργητική φωνή, προστακτική διαθέτουν μόνο ο ενεστώτας, ο αόριστος και ο παρακείμενος.

**Σχηματισμός
και κλίση
προστακτικής
ενεστώτα,
αορίστου και
παρακειμένου
μέσης φωνής**

**Προστακτική
ενεστώτα**

παύ-ου
παυ-έσθω

παύ-εσθε
παυ-έσθων ή
παυ-έσθωσαν

**Προστακτική
αορίστου**

παῦ-σ-αι
παυ-σ-άσθω

παύ-σ-ασθε
παυ-σ-άσθων ή
παυ-σ-άσθωσαν

**Προστακτική
παρακειμένου**

πέπαυ-σο
πεπαύ-σθω

πέπαυ-σθε
πεπαύ-σθων ή
πεπαύ-σθωσαν

Παρατηρήσεις

1. Η προστακτική αορίστου, όπως η υποτακτική και η ευκτική, δεν παίρνει αύξηση.
2. Τα αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν την προστακτική αορίστου με τις γνωστές αλλαγές στο θέμα τους.
π.χ. πράττομαι → πρᾶξαι,
σκοπέω, -ῶ → σκέψαι
(< ἔσκεψάμην),
σῶζομαι → σῶσαι.
3. Η προστακτική παρακειμένου διατηρεί τον αναδιπλασιασμό.
4. Για τον σχηματισμό και την κλίση της προστακτικής παρακειμένου μέσης φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούμε τις καταλήξεις του παραπάνω πίνακα, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών

μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική του ίδιου χρόνου. Ακολουθεί η ενδεικτική κλίση της προστακτικής παρακειμένου μέσης φωνής των ρ. πράττομαι, γράφομαι και κομίζομαι:

	ουρανικόληκτα (ρ. πράττομαι)
β' εν. γ' εν. β' πληθ. γ' πληθ	πέπρα ξο πεπρά χθω πέπρα χθε πεπρά χθων ή πεπρά χθωσαν
	χειλικόληκτα (ρ. γράφομαι)
β' εν. γ' εν. β' πληθ. γ' πληθ	γέγρα ψο γεγρά φθω γέγρα φθε γεγρά φθων ή γεγρά φθωσαν

	οδοντικόληκτα (ρ. κομίζομαι)
β´ εν.	κεκόμισο
γ´ εν.	κεκομίσθω
β´ πληθ.	κεκόμισθε
γ´ πληθ	κεκομίσθων ή κεκομίσθωσαν

2. Οι κτητικές αντωνυμίες

Όπως και στη ν.ε., οι κτητικές αντωνυμίες, που φανερώνουν σε ποιόν ανήκει κάτι, αναφέρονται σε έναν ή περισσότερους κτήτορες. Κλίνονται σαν τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα (χωρίς κλητική, όπως όλες οι αντωνυμίες εκτός από τη δεικτική οὗτος, αὕτη, τοὔτο).

για έναν κτήτορα

α' πρόσωπο	ἐμός, ἐμή, ἐμόν
β' πρόσωπο	σός, σή, σόν
γ' πρόσωπο	έός, έή, έόν

για πολλούς κτήτορες

α' πρόσωπο	ήμέτερος, ήμετέρα, ήμέτερον
β' πρόσωπο	ύμέτερος, ύμετέρα, ύμέτερον
γ' πρόσωπο	σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον

Γ2. Σύνταξη

Ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί

Οι ετερόπτωτοι ονοματικοί
προσδιορισμοί προσδιορίζουν
ονοματικούς όρους σε μια

επαυξημένη πρόταση, αλλά, αντίθετα από ό,τι συμβαίνει με τους ομοιόπτωτους, δε βρίσκονται στο ίδιο γένος, αριθμό και πτώση με αυτούς. Ως ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί λειτουργούν οι πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική και αιτιατική).

ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί σε γενική

– **κτητική:** Δηλώνει τον κτήτορα του ονοματικού όρου τον οποίο προσδιορίζει.

π.χ. Ἡ ἀρετὴ τῶν Σπαρτιατῶν ὁμολογουμένη ἐστίν.

– **του δημιουργού:** Δηλώνει τον δημιουργό του ονοματικού όρου τον οποίο προσδιορίζει.

π.χ. τα ἔπη τοῦ Ὀμήρου.

– **δαιρετική:** Δηλώνει το σύνολο στο οποίο ανήκει ή από το οποίο προέρχεται ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.

π.χ. Τῷ ἡμίσει τοῦ δόρατος ἐμάχετο.

– **της ὕλης:** Δηλώνει το υλικό από το οποίο είναι κατασκευασμένος ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.

π.χ. ξίφος σιδήρου.

– **του περιεχομένου:** Δηλώνει το περιεχόμενο του ονοματικού όρου τον οποίο προσδιορίζει, ο οποίος είναι συνήθως μια περιληπτική έννοια.

π.χ. ταμιεῖον (= αποθήκη) σίτου.

– **της ιδιότητας:** Δηλώνει συνήθως μέγεθος, ηλικία, κοινωνική τάξη και συνοδεύεται από αριθμητικό.

π.χ. Ἐνταῦθα δὴ προσάγουσιν
τῷ βασιλεῖ παῖδα καλὸν ὀκτῶ
ἔτων.

– **της αξίας:** Δηλώνει την αξία του ονομαστικού ὀρου τον οποίο προσδιορίζει. Συντάσσεται συνήθως με επίθετα ὅπως: ἄξιος, ἀνάξιος, ὠνητός.

π.χ. Τὰ κείνοις πεπραγμένα ἄξια
θανάτου ἐστί.

– **της αιτίας:** Δηλώνει την αιτία της οποίας ἀποτέλεσμα εἶναι ο ονομαστικός ὀρος τον οποίο προσδιορίζει. Συντάσσεται συνήθως με επίθετα ὅπως: αἴτιος, ὑπεύθυνος, ἔνοχος, εὐδαίμων.

π.χ. Τούτων αἴτιος Χαιρεφῶν ἐστί.

– **συγκριτική:** Συντάσσεται με συγκριτικό βαθμό επιθέτου ἢ επιρρήματος και δηλώνει

το πρόσωπο ή το πράγμα με το οποίο συγκρίνεται ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.

π.χ. Μή τοίνυν υμεῖς χείρους γένησθε Φιλίππου.

– **αντικειμενική / υποκειμενική:**

Συντάσσεται με ουσιαστικά και επίθετα και δηλώνει το αντικείμενο ή το υποκείμενο της ενέργειας την οποία εκφράζει το ομόρριζο με αυτά τα ονόματα ρήμα (συνήθως τέτοια ονόματα σημαίνουν: μνήμη, φροντίδα, συμμετοχή, εμπειρία, εξουσία και τα αντίθετά τους).

π.χ. Μιμηταί τῶν προγόνων βουλόμεθα γενέσθαι: γενική αντικειμενική

”Εριδες θεῶν πράγματα παρέχουσι (= προκαλούν βάσανα) βροτοῖς (= στους θνητούς): γενική υποκειμενική

ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΣΕ ΔΟΤΙΚΗ

– **της αναφοράς:** Δηλώνει σε τι αναφέρεται ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.

π.χ. Οἱ Ἀθηναῖοι ὀπλῖται ἔρρωμένεστατοι ταῖς ψυχαῖς ἦσαν.

– **αντικειμενική:** Συντάσσεται με ουσιαστικά και επίθετα που συγγενεύουν ετυμολογικά με ρήματα που παίρνουν το αντικείμενο τους σε δοτική, όπως αυτά που σημαίνουν: ομοιότητα, ωφέλεια, φιλία, υποταγή και τα αντίθετά τους.

π.χ. Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ὅμοιοί εἰσιν. (Οἱ πονηροὶ ὁμοιάζουσιν ἀλλήλοις.)

ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΣΕ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ

– **της αναφοράς:** Δηλώνει σε τι αναφέρεται ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.

π.χ. Κῦρος ἦν ἀγαθός τὰ
πολεμικά.

Παρατήρηση Για τη διάκριση της γενικής υποκειμενικής / αντικειμενικής τρέπουμε την προσδιοριζόμενη λέξη σε ομόρριζο ρήμα σύμφωνα με το νόημα και παρατηρούμε εάν το πρόσωπο ή το πράγμα που βρίσκεται σε γενική ενεργεί ή δέχεται ενέργεια,

π.χ. Μιμηταί τῶν προγόνων
βουλόμεθα γενέσθαι > Μιμούμεθα
τούς προγόνους (αντικείμενο)

→ γενική αντικειμενική.

Ἔριδες θεῶν πράγματα παρέχουσι βροτοῖς > Οἱ θεοὶ ἐρίζουσι (υποκείμενο) → γενική υποκειμενική.
Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ὅμοιοί εἰσιν > → δοτική αντικειμενική.

Ασκήσεις

1. Παύσασθε οὖν πιστεύοντες τοῖς βαρβάροις καὶ ψηφίσασθε κατακαῦσαι τὰς ἀμάξας, ἵνα μὴ ἐμποδῶν ἡμῖν ὥσι (= για να μη μας είναι εμπόδιο): να βρείτε τους τύπους προστακτικής που υπάρχουν στην παραπάνω φράση και να τους κλίνετε στην προστακτική όλων των χρόνων.

2. Να τοποθετήσετε στη σωστή στηλη τούς τύπους προστακτικής που σας δίνονται και να τους μεταφέρετε στους άλλους χρόνους

διατηρώντας την έγκλιση, τον αριθμό και το πρόσωπο:

	ενεστώτας	αόριστος	παρακείμενος
διαπορεύου			
κεκόμισθε			
κηρύξασθε			
θραυσάσθω			
θεραπευέσθων			
πέμπου			

3. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους των παρακάτω φράσεων στο ίδιο πρόσωπο του άλλου αριθμού διατηρώντας σταθερά την έγκλιση και τον χρόνο:

- α. Παῦσαι πρὶν ὀργῆς κάμῃ μεστῶσαι (= προτού με εξοργίσεις) λέγων.**
- β. Πεπαύσθω λοιπὸν οὗτος, δοῦλος ὢν, θρυπτόμενος κατὰ δεσποίνης ἰδίας (= να συμπεριφέρεται αλαζονικά προς την κυρία του).**
- γ. Τοιοῦτος γίγνου περὶ τοὺς γονεῖς, οἴους ἂν εὕξαιιο (= ὅπως θα ευχόσουν) περὶ σεαυτὸν γενέσθαι τοὺς σεαυτοῦ παῖδας.**
- δ. Τοῖς φρονιμωτάτοις πλησίαζε καὶ τῶν ἄλλων τοὺς προθύμους μεταπέμπου (= να καλεῖς κοντά σου), καὶ μηδενὸς οἴου δεῖν ἀπείρως ἔχειν (= ἔχε κατά νου ὅτι τίποτε δεν πρέπει να αφήνεις αδοκίμαστο).**
- ε. Μὴ ψεύδου, σὺ γάρ Ὑπερείδου μαθητῆς ὢν τυγχάνεις.**
- στ. Ἄλλ' ἦτοι (= εἴτε) διαλεγέσθω ἢ εἰπέτω ὅτι οὐκ ἐθέλει διαλέγεσθαι.**

ζ. Τοῦτον δὲ δὴ οὖν τὸν τόκον τε καὶ ἔκγονον αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ κομίσασθε.

4. Να γράψετε στα τετραγωνίδια τους τύπους προστακτικής που σας ζητούνται. Στην ἐγχρωμη στήλη θα σχηματιστεί το ὄνομα αρχαίου θεοῦ:

**α. β' εν. προστ. ενεστ. ρ.
ὀνομάζομαι.**

**β. β' πληθ. προστ. αορ. ρ.
κηρύττομαι.**

**γ. β' εν. προστ. αορ. ρ.
ἀνακρούομαι.**

**δ. β' εν. προστ. παρακ. ρ.
ἀνασκευάζομαι.**

5. Να κλίνετε τις φράσεις τα ἑμὰ σκῆπτρα και την ἑμήν θυγατέρα.

6. Στις παρακάτω φράσεις να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ονοματικούς προσδιορισμούς, καθώς και τον ὄρο της πρότασης που προσδιορίζουν:

α. Βασιλεύς Ἀλέξανδρος Στατεῖρα καί Ῥοδῶ καί Ῥωξάνη τῆ ἑμῆ γυναικί χαίρειν.

β. Ἐπυθόμην δέ παρ' αὐτοῦ τι ἀκοῦσαι περί τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ

γ. Παρακαταθήκην ἔχε τήν ἑμήν θυγατέρα Ῥωξάνην.

δ. Ὑμεῖς δέ τῆς λύπης αὐτοῦ παύσασθε·.

ε. Κατὰ τὰς διατάξεις Δαρείου Ῥωξάνην τήν ἑμήν γυναῖκα σύνθρονόν μου εἶναι βούλομαι

7. Στις παρακάτω φράσεις να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ετερόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς, καθώς και τον όρο της πρότασης που προσδιορίζουν:

α. Ἡρακλῆς ἰδρύσατο βωμόν Πέλοπος.

β. Ἐν Λακεδαίμονι οἱ ἔφοροι ἦσαν κύριοι εἰρήνης καί πολέμου.

γ. Ἐβοήθει ὁ Ἀρίσταρχος καί τῶν ἰππέων νεανίσκοι.

δ. Ἀγησίλαος πραότατος τοῖς φίλοις ὢν ἐχθροῖς φοβερώτατος ἦν.

ε. Οἰκίαν ἐκτήσατο δύο ταλάντων.

στ. Βασιλεὺς ἦν κοινός ἐχθρὸς ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων.

ζ. Οὔτε ποσὶν εἶμι ταχύς οὔτε χερσὶν ἰσχυρός.

η. Τυφλὸς τὰ τ' ὤτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἶ

8. Να βρείτε τον συντακτικό ρόλο των πλάγιων πτώσεων που υπάρχουν στις προτάσεις που ακολουθούν:

α. Τίς μὲν ἀγέλης βοῶν κήδεται (= φροντίζει) μᾶλλον τοῦ νέμοντος (= ἀπό τον βοσκό);

β. Τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀθηναίων Αἰγεύς πρεσβύτατος ὧν ἔσχεν.

γ. Κῦρος καλὸς ἦν τὸ εἶδος (= στη μορφή) καὶ φιλόανθρωπος τὴν ψυχὴν.

δ. Ἄνθρωπος ἰδρύσατο βωμοὺς καὶ ἀγάλματα θεῶν.

ε. Στέργει (= ἀγαπά) γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν (= εἰδήσεων).

στ. Οἱ ὀλίγοι κτείνουσι τὸν Πειθίαν καὶ ἄλλους ἐξήκοντα τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν ἰδιωτῶν.

ζ. Θάνατος ἐστὶ κοινὸς πᾶσιν ἀνθρώποις.

9. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τους υπογραμμισμένους προσδιορισμούς στις παρακάτω φράσεις:

α. Διὰ μέσης πόλεως ῥεῖ ποταμὸς Κύδνος ὄνομα, εὖρος δύο πλέθρων.

β. Πέρας γὰρ τοῦ βίου θάνατος ἐστίν.

γ. Ζεῦ, πάτερ, γενοῦ μοι βοηθός, ἵνα τὴν ἀρίστην ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τράπωμαι καὶ ὠφέλιμος τοῖς ἀνθρώποις γένωμαι.

δ. Μειδίας φονεύσας τὴν μητέρα τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς Μανίαν κύριος τῆς Αἰολίδος ἐγένετο.

ε. Οἱ Πέρσαι Κύρω μᾶλλον φίλοι ἦσαν ἢ βασιλεῖ.

στ. Παῖδες, μὴ στασιάζετε. Ἐστὲ φίλοι ἀλλήλοις καὶ ἱκετεύετε τοὺς θεοὺς εὐμενεῖς ὑμῖν εἶναι.

**Οὐκ ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας
τὸ κερδαίνειν μᾶλλον τέρπει,
ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι.**

**Θουκυδίδης, Ἱστορίαι
2.44-2.45**

**Στα γηρατεία δεν ευχαριστεί τον
άνθρωπο τόσο το κέρδος
όσο η τιμή.**

Ενότητα 17

**Πιέρο ντι Κόζιμο, Τοπίο με
ερωδιούς (Βρετανικό Μουσείο,
Λονδίνο)**

Το πάθημα των ερωδιών

Α. Κείμενο Ο Διονύσιος ο Περιηγητής ήταν Αλεξανδρινός και έζησε

πιθανώς στα χρόνια του αυτοκράτορα Αδριανού (2ος αι. μ.Χ.). Το έμμετρο διδακτικό έπος του Περιήγησις τῆς Οἰκουμένης αγαπήθηκε ιδιαίτερα, πιθανώς χρησιμοποιήθηκε ως διδακτικό εγχειρίδιο και παραφράστηκε (αποδόθηκε ελεύθερα) στη Λατινική. Στα, επίσης έμμετρα, Ἴξευτικά του περιγράφει τα είδη και τις συνήθειες των πουλιών. Από την παράφραση τους στην Ελληνική, που έγινε κατά τη βυζαντινή εποχή, προέρχεται το απόσπασμα που θα μελετήσετε. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή το έργο γράφτηκε από τον Διονύσιο τον Φιλαδέλφεια.

Φίλτατοι δ' εἰσὶν οἱ ἔρωδιοὶ τοῖς ἀνθρώποις καὶ προσημαίνουσιν εὐδίαν τε καὶ χειμῶνα, μάλιστα πρὸς ἐκείνο τὸ μέρος, ὅθεν ἄν

**μέλλη σφοδρότατος ἄνεμος πνεῖν,
ἐπὶ τοῖς στήθεσι τὰς κεφαλὰς
κατακλίνοντες. Ναύτης γοῦν οὐκ
ἂν ποτε ἐκὼν ἔρωδιὸν
ἀποκτείνειεν, ἐπειδὴ πιστεύονται
τοῖς ἀλιεῦσιν ἐν τῇ θαλάττῃ
σημαίνειν, ὅποσα τοῖς θηραταῖς
ἐπὶ τῆς γῆς οἱ ἰέρακες. Φασὶ δ'
αὐτοῦς, καὶ ἡνίκα μία τροφή
πᾶσιν ἦν τοῖς ὀρνέοις, πρῶτους
βορὰν ἐκ τῶν ὑδάτων εὐρεῖν, καὶ
παρ' αὐτῶν τοὺς λοιποὺς πάντα
ἐκδιδαχθῆναι· ἐπὶ δὲ τῇ τέχνῃ
μεγαλαυχήσαντας καὶ οὐδ' αὐτὸν
εἰπόντας ὑπὲρ νήξεως ἐρίζειν
δύνασθαι σφισι τὸν Ποσειδῶνα
τὴν ἐπιστήμην ἀποβαλεῖν τοῦ
θεοῦ μηνίσαντος.**

**Παράφρασις τῶν τοῦ Διονυσίου
Ἰξευτικῶν 2.9**

Γλωσσικά σχόλια.

**ὁ φίλος, ἡ φίλη, τὸ φίλον =
αγαπημένος**

**προσημαίνω = φανερώνω από
πριν (πβ. ν.ε.: σεσημασμένος,
σημάδι)**

ἡ εὐδία = η καλοκαιρία

ὁ χειμῶν = η κακοκαιρία

μάλιστα = κυρίως, ιδίως

**ὅθεν ἂν μέλλῃ σφοδρότατος
ἄνεμος πνεῖν (απαρ. ενεστ. ρ.
πνέω) = από όπου ενδεχομένως
πρόκειται να πνεύσει (πβ. ν.ε.:
πνοή, άπνοια, δύσπνοια) πάρα
πολύ σφοδρός άνεμος**

**κατακλίνω = γέρνω προς τα κάτω
(πβ. ν.ε.: κατάκλιση)**

γοῦν = βέβαια

οὐκ ἂν ἀποκτείνειεν (γ' εν. δυνητ. ευκτ. αορ. ρ. ἀποκτείνω) = δε θα σκότωνε (πβ. ν.ε.: ανθρωποκτονία)
ἐκῶν, ἐκοῦσα, ἐκόν = εκουσίως, με τη θέληση κάποιου (πβ. ν.ε.: εκούσιος, ακούσιος)

πιστεύονται τοῖς ἀλιεῦσιν
σημαίνειν = εἶναι κοινή πεποίθηση ὅτι προλέγουν (πβ. ν.ε.: σήμα, σημασία, σημαντικός) στους ψαράδες (πβ. ν.ε.: αλιεία, αλιευτικός, ναρκαλιευτικό)

ὅποσα τοῖς θηραταῖς ἐπὶ τῆς γῆς οἱ ἰέρακες (ενν. σημαίνουσι) = ὅσα προλέγουν στους κυνηγούς (πβ. ν.ε.: θήραμα, λαθροθήρας) τα γεράκια στην ξηρά

φασίν (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. φημί) = λένε (πβ. ν.ε.: κατάφαση, αφασία)

ἤνικα = όταν

τὸ ὄρνεον = το πουλί

**ἡ βορά = η τροφή (πβ. ν.ε.:
σαρκοβόρος)**

**τούς λοιπούς πάντας (ενν.
ὄρνιθας) ἐκδιδαχθῆναι (απαρ. παθ.
αορ. α' ρ. ἐκδιδάσκομαι) = ότι
διδάχτηκαν όλα τα υπόλοιπα
πουλιά**

**ἐπὶ τῇ τέχνῃ μεγαλαυχήσαντας
(μτχ. αορ. ρ. μεγαλαυχέω,
μεγαλαυχῶ) = επειδή
περηφανεύτηκαν για το εὔρημά
τους**

**ὑπὲρ νήξεως = για το κολύμπι (πβ.
ν.ε.: νηκτικός)**

**οὐδ' αὐτόν εἰπόντας ἐρίζειν
δύνασθαι σφισι τὸν Ποσειδῶνα =
επειδή ισχυρίστηκαν ότι ούτε ο**

ίδιος ο Ποσειδώνας δεν μπορούσε να συναγωνιστεί μαζί τους

ἡ ἐπιστήμη = η γνώση, η τέχνη

ἀποβαλεῖν (ενν. φασίν) = λένε ότι έχασαν (πβ. ν.ε.: αποβολή, απόβλητος)

τοῦ θεοῦ μηνίσαντος (μτχ. αορ. ρ. μηνίω· ρ. ποιητικό) = επειδή ο θεός οργίστηκε

Ερωτήσεις

1. Ποιες υπηρεσίες προσφέρουν οι ερωδιοί στους ανθρώπους;

2. Ποια ιδιαίτερη σχέση έχουν οι ναυτικοί με τους ερωδιούς;

3. Σε ποιον τομέα υπήρξαν πρωτοπόροι οι ερωδιοί και πώς έχασαν την ιδιότητα που τους έκανε να ξεχωρίζουν;

4. Γνωρίζετε από την αρχαία ελληνική μυθολογία άλλα παραδείγματα έριδας μεταξύ θεών και ζώων η θεών και ανθρώπων;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ὔδωρ

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: ὑδάτων]

Ομόρριζα απλά

Αρχαία Ελληνική

ὑδραίνω [= υγραίνω, ραντίζω με νερό], τὸ ὑδρευμα [= δεξαμενή νερού], τὸ ὑδρεῖον [= ο κουβάς], τὸ ὑδάτιον [= το ρυάκι]
ὑδρηλός [= υγρός], ὑδαρώδης [= υγρός], ὑδρόεις, ὑδατόεις

Αρχαία / Νέα Ελληνική

ὕδρευω, -ομαι [= αντλώ νερό],
ἢ ὕδρευσις (-η), ἢ ὕδρα
[= νερόφιδο, πβ. Λερναία Ὑδρα],
ἢ ὕδρια [= αγγείο για νερό], ὕδαρης
[= νερουλός], ὕδατικός
ὕδατινος, ὕδατώδης [= νερουλός]

Νέα Ελληνική

υδατώνω

Ομόρριζα σύνθετα

Αρχαία Ελληνική

ὕδατοειδής, ὕδατοποσία,
ὁ ὕδροπότης, ἢ ὕδραυλις
[= αρχαίο μουσικό όργανο]

Αρχαία / Νέα Ελληνική

ὕδραγωγός [= αυτός που φέρνει νερό], τὸ ὕδραγωγεῖον (-εῖο), ὁ ὕδραργυρος, τὸ ὕδροκέφαλον [= η υδροκεφαλία], ὁ ὕδροχόος, ἡ ὕδρορροή (-οή), ὕδροφόρος τὸ ὕδραυλικόν (υδραυλικός), ἄνυδρος, ἔνυδρος, ἡ κλεψύδρα, ἡ λειψυδρία, φίλυδρος [= αυτός ο οποίος αγαπά το νερό]

Νέα Ελληνική

υδατάνθρακας, υδατογράφημα, υδατοσφαίριση, υδρατμός, υδρόβιος, υδρόγειος, υδρογόνο, υδροηλεκτρικός, υδροθεραπεία, υδροκυάνιο, υδροπλάνο, υδρόφιλος, αφυδάτωση, ενυδατώνω, ενυδατικός ενυδρείο

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τα απλά, ομόρριζα του ουσιαστικού ὕδωρ επίθετα της α.ε. και της ν.ε. στην κατηγορία που ανήκουν ανάλογα με αυτό που σημαίνουν (πλησμονή, καταλληλότητα, ό,τι σημαίνει και η μετοχή του ενεστώτα, εκείνον που έχει σχέση ή ανήκει σε αυτό που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη κτλ.). Θυμηθείτε όσα διδαχθήκατε στην παραγωγή.

2. Να αντιστοιχίσετε τα παρακάτω ζεύγη λέξεων της ν.ε., αφού βάλετε τις λέξεις στον κατάλληλο τύπο:

υδρόγειος
υδραυλικός
ενυδατικός
αφυδατωμένος
άνυδρος

κρέμα
τοπίο
εγκατάσταση
σφαίρα
επιδερμίδα

			Σοφοδογῆ
			Λοδοδογῆ
			Σοδοφοδογῆ
			λοιδωλοδογῆ
			αἰδοψιδογῆ
			Σοδοδογῆ
αἰδοψιδογῆ	σοδοδογῆ	σοδοδογῆ	σοδοδογῆ

3. Να αναλύσετε τις παρακάτω σύνθετες λέξεις της α.ε. στα συνθετικά τους μέρη και στη συνέχεια να αποδώσετε τη σημασία τους, όπως αυτή προκύπτει από το α' και το β' συνθετικό:

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτική άσκηση

Να γράψετε την κυριολεκτική και τη μεταφορική σημασία των λέξεων χειμών, κεφαλή, θάλασσα, εύδια.

Γ2. Σύνταξη

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Όπως και στη ν.ε., οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί είναι επιρρήματα η άλλες λέξεις οι οποίες λειτουργούν ως επιρρήματα. Προσδιορίζουν κυρίως ρηματα, απαρέμφατα η μετοχές (πβ. ν.ε.: Έφτασε γρήγορα στον προορισμό του / Ήρθε από το εξωτερικό με την οικογένειά του).

Κύριες μορφές επιρρηματικών προσδιορισμών

επιρρήματα	Ἐκεῖ συνέλεγεν πανταχόθεν (= από παντού) στρατεύμα.
πλάγιες πτώσεις	Ἐθαύμαζον αὐτούς τῆς τόλμης (= για την τόλμη τους).
εμπρόθετοι προσδιορισμοί	Ἐρωδιοὶ ἐπὶ τοῖς στήθεσι τὰς κεφαλὰς κατακλίνουσι.
επιρρηματικές μετοχές	Ἀπέπλεον ὡς πολεμήσοντες (= για να πολεμήσουν).
δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις	Ὅταν τις πλείιστα ἔχη , πλείιστοι αὐτῷ φθονοῦσι.

Σε προηγούμενες Ενότητες έγινε αναφορά στις δευτερεύουσες

επιρρηματικές προτάσεις και στις επιρρηματικές μετοχές. Σε αυτή την Ενότητα θα διδαχθείτε τη μορφή και τη λειτουργία των εμπρόθετων προσδιορισμών.

Εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Οι εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί αποτελούνται από μία πρόθεση και ένα όνομα (η μια αντωνυμία) σε πλάγια πτώση.

π.χ. ὑπὲρ τῆς πατρίδος
ἐπολέμησαν.

κατ' ἐμοῦ ταῦτα εἶπεν.

Στα παραπάνω παραδείγματα ο εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός «ὑπὲρ τῆς πατρίδος» δηλώνει την υπεράσπιση και προσδιορίζει το ρήμα «ἐπολέμησαν», ενώ ο εμπρόθετος επιρρηματικός «κατ'

έμοῦ» δηλώνει την εχθρική διάθεση και προσδιορίζει το ρήμα «εἶπεν».

Οι εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί δηλώνουν πληθώρα επιρρηματικών σχέσεων, όπως:

τόπο	{ στάση κατεύθυνση απομάκρυνση διὰ μέσου
------	--

Κῦρος δὲ ἔχων τοὺς ἑαυτοῦ (= τους δικούς του) ὠρμᾶτο **ἀπὸ Σάρδεων** καὶ ἐξελαύνει **διὰ τῆς Λυδίας** (= δια μέσου της Λυδίας) σταθμούς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσι καὶ δύο **ἐπὶ τὸν Μένανδρον** (= πρὸς τον Μένανδρο) ποταμόν.

χρόνο

Μετά δέ ταῦτα οὐ πολλῶ ὕστερον
Εὐβοία ἀπέστη (= αποστάτησε)
ἀπὸ Ἀθηναίων.

τρόπο

Διὰ λόγου (= με τα λόγια) μανθάνει.

αιτία

Διὰ τὴν ἀρετὴν (= χάρη στην
ανδρεία) ἀθάνατον μνήμην
κατέλιπον.

σκοπὸ

Οἱ δ' Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο
πρὸς ναυμαχίαν (= για να
ναυμαχήσουν).

αναφορὰ

Εἴπωμεν **περὶ εἰρήνης**.

εναντίωση

Οἱ πολέμιοι τὰς σπονδὰς **παρὰ**
τοὺς ὄρκους λύουσι.

υπεράσπιση

**Ἵπέρ καλλίστων καί μεγίστων
ἀγωνιζόμεθα.**

μέσο / ὄργανο

Ἵορῶμεν διά τῶν ὀφθαλμῶν.

συνοδεία

**Κόνων σύν ναυσίν εἴκοσιν εἰς
Σάμον ἔπλευσεν.**

Ἀσκήσεις

1. Να εντοπίσετε και να αναγνωρίσετε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς του κειμένου της Ενότητας.

2. Να βρεθεί η σωστή σημασία και να συμπληρωθεί ο αντίστοιχος αριθμός από τη ομάδα Α', στα τετραγωνίδια των υπογραμμισμένων εμπρόθετων προσδιορισμών της ομάδας Β':

A'

1. αιτία	4. τρόπος
2. αναφορά	5. χρόνος
3. τόπος	6. σκοπός

B'

α. Οἱ ποταμοὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς οὐ μεγάλοι εἰσὶν ἀλλ' εὐδιάβατοι.

β. Τὸ δίκαιον οὐ φύεται χωρὶς τοῦ σωφρονεῖν.

γ. Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἑορτὴν ἀνήγοντο (= απέπλεαν) μιᾷ καὶ εἴκοσι ναυσὶν ἐς τὴν Χίον.

δ. Πολλοὶ δὲ τὸν πολυεукτον πλοῦτον (= τον πλούτο που επιθυμούσαν πάρα πολύ να αποκτήσουν) κτησάμενοι διὰ τοῦτον ἀπώλοντο.

ε. Ἐβουλευόντο κατὰ σφᾶς αὐτοῦς (= μόνοι τους) περὶ των παρόντων.

στ. Μετά γάρ Θηβαίων τῶν ἡμῖν ἐχθίστων (= τους πάρα πολύ μισητούς σ' εμάς) ἐπί δουλεία τῆ ἡμετέρα ἤκετε.

3. Να εντοπίσετε και να εντάξετε τους παρακάτω εμπρόθετους προσδιορισμούς στην κατάλληλη στήλη του πίνακα, ανάλογα με το είδος τους:

α. Ἄφ' Ἡρακλέους ἐγένετο.

β. Τὴν ναῦν ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ ἐπὶ χρήματα καὶ ἵππας.

γ. Ἀπὸ τούτου ἐπηνέθη.

δ. Διὰ τὸν ὄλεθρον τῶν στρατιωτῶν ὠργίζοντο.

ε. Ἡ πόλις ἐμπόριον (= εμπορικό λιμάνι) ἐν μέσῳ τῆς Ἑλλάδος τὸν Πειραιᾶ κατεσκευάσατο.

στ. Ἐφευγον ἐπὶ τὸ ὄρος.

**ζ. Εἰς οἰωνός ἄριστος, ἀμύνεσθαι
περὶ πατρῆς (= πατρίδος).**

αιτία	
καταγωγή	
σκοπός	
υπερά- σπιση	
τόπος	

4. Να εντοπίσετε και να αναγνωρί-
σετε τους εμπρόθετους προσδιορι-
σμούς στις παρακάτω φράσεις:

**α. Καταλαμβάνουσι τοὺς φύλακας
ἀμφὶ πῦρ καθημένους.**

**β. Ὁρῶμεν τοὺς στρατιώτας ἀνά
πᾶσαν ἡμέραν ἰσχυρῶς τοῖς
ἄρχουσι πειθομένους.**

**γ. Δύναμαι Ἰλιάδα ὅλην και
Ὀδύσειαν ἀπὸ στόματος εἰπεῖν.**

δ. Οὐδεὶς διὰ τέλους εὐδαιμονεῖ.

ε. Δι' ἀμαθίαν ἀφρόνως πᾶς ὁ ἀνθρώπινος ὄχλος ζῆ.

στ. Γυναῖκες πολλαὶ πολλῶν ἀνδρῶν βελτίους (= καλύτερες) εἰς πολλά.

ζ. Πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι (= να αποκτούμε).

η. Ἀγωνιζόμεθα μετὰ δέους και διαβολῆς.

θ. Δόλιον ἄνδρα φεῦγε παρ' ὄλον τὸν βίον.

ι. Ἀλκιβιάδης λέγεται πρὸς πατρός Ἀλκμεωνιδῶν εἶναι.

Ὁ θεὸς και ἡ φύσις μηδὲν μάτην (= ἄσκοπα) ποιοῦσιν.

**Ἀριστοτέλης, Περί Ὀύρανοῦ
271 & 33**

Ενότητα 18

**Ο Περικλής αγορεύει στην Πνύκα
(σχέδιο του Philip von Foltz, 1852)**

**Τα μειονεκτήματα
του γραπτού λόγου
σε σχέση με τον προφορικό**

Α. Κείμενο Ο Αλκιδάμας από την Ελαία της Μικράς Ασίας (α΄ μισό 4ου αι. π.Χ.) δίδαξε τη ρητορική στην Αθήνα. Υπήρξε μαθητής του

ξακουστού σοφιστή Γοργία, όπως και ο ομότεχνος και αντίπαλός του Ισοκράτης. Σε αντίθεση με τον τελευταίο, που έδινε ιδιαίτερη προσοχή στη γλωσσική μορφή και στην προετοιμασία των επιχειρημάτων, ο Αλκιδάμας, συνεχίζοντας την παράδοση του Γοργία, πίστευε στον εκφραστικό αυτοσχεδιασμό. Στο κείμενο που θα μελετήσετε επισημαίνει μειονεκτήματα του προσχεδιασμένου γραπτού λόγου.

Ἡγοῦμαι δ' οὐδέ λόγους δίκαιον εἶναι καλεῖσθαι τοὺς γεγραμμένους, ἀλλ' ὥσπερ εἶδωλα καὶ σχήματα καὶ μιμήματα λόγων, τὴν αὐτὴν περὶ αὐτῶν εἰκότως ἂν δόξαν ἔχοιμεν, ἥνπερ καὶ περὶ τῶν χαλκῶν ἀνδριάντων καὶ λιθίνων ἀγαλμάτων καὶ γεγραμμένων ζῶων. Ὡσπερ γὰρ ταῦτα μιμήματα

**τῶν ἀληθινῶν σωμάτων ἐστί, καί
χρήσιν οὐδεμίαν τῷ τῶν ἀνθρώ-
πων βίῳ παραδίδωσι, τὸν αὐτὸν
τρόπον ὁ γεγραμμένος λόγος ἐκ
βιβλίου μὲν θεωρούμενος ἔχει
τινάς ἐκπλήξεις, ἐπὶ δὲ τῶν καιρῶν
ἀκίνητος ὢν οὐδεμίαν ὠφέλειαν
τοῖς κεκτημένοις παραδίδωσιν.
Ἄλλ' ὥσπερ ἀνδριάντων καλῶν
ἀληθινὰ σώματα πολὺ χείρους τὰς
εὐπρεπείας ἔχοντα πολλαπλασίους
ἐπὶ τῶν ἔργων τὰς ὠφελείας
παραδίδωσιν, οὕτω καὶ λόγος ὁ
λεγόμενος ἔμψυχός ἐστι καὶ ζῆ καὶ
τοῖς πράγμασιν ἔπεται, ὁ δὲ
γεγραμμένος εἰκόνι λόγου τὴν
φύσιν ὁμοίαν ἔχων ἀπάσης
ἐνεργείας ἄμοιρος καθέστηκεν.**

**Ἀλκιδάμας, Περί Σοφιστῶν
15.27-28 (διασκευή)**

Γλωσσικά σχόλια.

τὸ εἶδωλον = το ομοίωμα

τὸ σχῆμα = η εικόνα, η μορφή (πβ. ν.ε.: σχηματικός, πρόσχημα, σχηματίζω)

τὸ μίμημα = το αντίγραφο, η απομίμηση (πβ. ν.ε.: μίμος, παντομίμα)

τὴν αὐτὴν δόξαν ἂν ἔχοιμεν (δυν. ευκτ. ενεστ. ρ. ἔχω) = θα μπορούσαμε να έχουμε την ίδια αντίληψη

ἦνπερ καὶ περὶ τῶν χαλκῶν ἀνδριάντων (ενν. ἔχομεν) = την οποία ακριβώς έχουμε και για τους χάλκινους ανδριάντες

εἰκότως = εύλογα

τὰ γεγραμμένα ζῶα τα χαραγμένα / τα ζωγραφισμένα πλάσματα

χρήσιν οὐδεμίαν τῶ τῶν ἀνθρώπων βίῳ παραδίδωσι (γ' εν. οριστ. ενεστ. ρ. παραδίδωμι, αττική σύνταξη) = καμία χρησιμότητα δεν έχουν στην ανθρώπινη ζωή

τὸ βιβλίον ἢ βυβλίον = κύλινδρος φτιαγμένος από ίνες του φυτού πάπυρος πάνω στον οποίο έγραφαν οι αρχαίοι

ἐκ βιβλίου θεωρούμενος (ρ. θεωρέω, θεωρῶ) ἔχει τινὰς ἐκπλήξεις = προσφέρει κάποια (επιφανειακή) ευχαρίστηση, όταν τον διαβάζει κανείς δυνατά μέσα από ένα βιβλίο

ἐπὶ τῶν καιρῶν = σε κρίσιμες περιστάσεις, στις διάφορες συγκυρίες (πβ. ν.ε.: καιροσκόπος, επίκαιρος)

ὁ/ἡ ἀκίνητος, τὸ ἀκίνητον = αμετάβλητος, στατικός

**τοῖς κεκτημένοις (μτχ. παρακ. ρ.
κτάομαι, κτῶμαι) = γι' αυτούς που
τον κατέχουν (πβ. ν.ε.: κτήμα, κτήση)
ὥσπερ ἀνδριάντων (γεν. συγκρ.)
καλῶν ἀληθινὰ σώματα πολὺ
χείρους τὰς εὐπρεπείας ἔχοντα
πολλαπλασίους ἐπὶ τῶν ἔργων τὰς
ὠφελείας παραδίδωσιν = ὅπως
ακριβῶς τα ζωντανὰ σώματα, ἐνῶ
ἔχουν πολὺ χειρότερη ἐξωτερικὴ ἐμ-
φάνιση ἀπὸ τους ὀμορφους ἀνδριά-
ντες, προσφέρουν πολλαπλάσιες
ωφέλειες ὅσον ἀφορὰ στα ἔργα
λόγος ὁ λεγόμενος = ο προφορικός
λόγος
ἔπεται τοῖς πράγμασιν =
παρακολουθεῖ τὴν πραγματικότητα
εἰκόνι λόγου τὴν φύσιν ὀμοίαν
ἔχων = ἐπειδὴ μοιάζει με εἶδωλο
λόγου**

ἀπάσης ἐνεργείας ἄμοιρος καθέστηκεν (οριστ. παρακ. ρ. καθίσταμαι) = δεν έχει καμία ζωντάνια / καμία σχέση με οποιαδήποτε ενέργεια

Ερμηνευτικά σχόλια τῶν χαλκῶν ἀνδριάντων καὶ λιθίνων ἀγαλμάτων: Τα αγάλματα ἦταν κυρίως ομοιώματα θεῶν και ηρώων, αν και ο ὅρος εἶχε γενικότερη χρήση. Οι ἀνδριάντες ἦταν ολόγλυφα, φυσικού ἢ υπερφυσικού μεγέθους, ομοιώματα κοινῶν θνητῶν, κυρίως ἀθλητῶν, που τοποθετοῦνταν κυρίως σε ιερά και γυμναστήρια.

ὁ δὲ γεγραμμένος εἰκόνι λόγου τὴν φύσιν ὁμοίαν ἔχων ἀπάσης ἐνεργείας ἄμοιρος καθέστηκεν: Πολλοί ἀρχαῖοι διανοητές απορρίπτουν την ἀξία του γραπτοῦ λόγου ἐπισημαίνοντας τον προσχεδιασμέ-

νο χαρακτήρα του που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για εξαπάτηση. Στον Φαῖδρο ο Πλάτων υποτιμά σαφώς τη γραπτή γλωσσική έκφραση, κάτι που επιβεβαιώνεται και στην Έβδομη Ἐπιστολή του. Στην πλατωνική Ακαδημία ὄργανο διδασκαλίας ἦταν ο προφορικός λόγος.

Ερωτήσεις

1. Με τι παρομοιάζει ο Αλκιδάμας τον γραπτό λόγο;

2. Ποιες αναλογίες επισημαίνει ο Αλκιδάμας μεταξύ του γραπτού λόγου και των εικαστικών τεχνών;

3. Ποιο είναι το βασικότερο μειονέκτημα του γραπτού λόγου σύμφωνα με τον Αλκιδάμαντα;

4. Αφού σχηματίσετε ομάδες δύο ατόμων, να διατυπώσετε με

σύντομους αυτοσχέδιους λόγους
επιχειρήματα υπέρ και κατά του
γραπτού λόγου.

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ή δόξα

[θ. δοκ-, δεκ- > ρ. δοκέω, δοκῶ
και δέχομαι]

[στο κείμενο συναντήσατε τον
τύπο: δόξαν]

Ομόρριζα απλά

Αρχαία Ελληνική

δοκῶ, τό δόκημα, [= η φαντασία, η
γνώμη], ἡ δόκησις [= η άποψη],
τό δόξασμα [= η γνώμη]

Αρχαία / Νέα Ελληνική

δεκτικός, δοκοῦν (μετοχή, ουδ.)
τό δόγμα, δοξάζω [= (α.ε.) έχω στο

μυαλό μου, φαντάζομαι, (ν.ε.)
αποδίδω τιμές], ή δοξασία [= η
γνώμη, η ιδέα], δοξαστικός,
δόκιμος, δοκιμάζω, ή δοκιμασία

Νέα Ελληνική

δοκιμή, δοκίμιο

Ομόρριζα σύνθετα

Αρχαία Ελληνική

ή άδοξία

Αρχαία / Νέα Ελληνική

δοκησίσοφος, άδόξαστος [= (α.ε.)
απροσδόκητος, (ν.ε.) άδοξος], άδό-
κητος, άδοξος, ένδοξος, επίδοξος,
έτερόδοξος, εύδοκῶ, ή όρθοδοξία,
όμόδοξος, κακόδοξος, φιλόδοξος,
μεγαλόδοξος, κενόδοξος, παρά-
δοξος, άποδεκτός, άποδέκτης

Νέα Ελληνική

δοξολογώ, δοκιμιογράφος, (απ)αισιόδοξος, ανορθόδοξος, ματαιόδοξος, μισαλλόδοξος, μωροφιλόδοξος, τρισένδοξος, αποδοκιμασία

Ασκήσεις

1. Να αναλύσετε ετυμολογικά τις παρακάτω λέξεις της α.ε. στα συνθετικά τους μέρη:

σύνθετη λέξη	α' συνθετικό	β' συνθετικό
ἄδοξος		
ὀρθοδοξία		
δοκησίσοφος		
φιλόδοξος		
κενόδοξος		
εὐδοκῶ		

2. Να κατατάξετε τις παρακάτω λέξεις του Λεξιλογικού Πίνακα στις δύο στήλες με βάση το θέμα από το οποίο σχηματίζονται (δεκ-, δοκ-):

σύνθετη λέξη	θ. δεκ-	θ. δοκ-
δόγμα		
δεκτικός		
δόκιμος		
δοξασία		
αδόκητος		
έτερόδοξος		
δοκιμασία		
άποδεκτός		

3. Να αντιστοιχίσετε τις παρακάτω λέξεις του Λεξιλογικού Πίνακα με το ερμηνευμά τους:

1. μισαλλόδοξος

2. ομόδοξος

3. ματαιόδοξος

4. κενόδοξος

5. παράδοξος

α. αυτός που δεν έχει ουσιαστικούς σκοπούς στη ζωή του

β. αυτός που είναι έξω από τα συνηθισμένα, ο αλλόκοτος

γ. αυτός που έχει ίδια πίστη με κάποιον άλλο

δ. αυτός που μισεί όποιον έχει διαφορετικά πιστεύω από τον ίδιο

ε. αυτός που επιδιώκει ή υπερηφανεύεται για κάτι ασήμαντο

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε παρασύνθετες λέξεις της α.ε. από τις σύνθετες λέξεις που σας δίνονται:

σύνθετη λέξη	Παρασύνθετο ρήμα	Παρασύνθετο ουσιαστικό
γεωμέτρης		
φιλόλογος		
θεολόγος		
στρατηγός		
γεωργός		
άφελής		
δυσσεβής		

2. Να αντιστοιχίσετε τα παρακάτω επίθετα (ρηματικά η απλά) της α.ε. με το σύνθετο ρήμα από το οποίο προέρχονται:

ἀντιληπτέος	ἐπιρρεπής
ἀπαλλακτέον	
ἀποδοτέος	ἐρευνητέος
ἐπιτάσσω	ἐπιλέγω
ἀπευκτέος	
ἐπίλεκτος	ἀπαλλάσσω
καταφέρομαι	ἐπιτίθεμαι
ἀντιλαμβάνομαι	
ἀπεύχομαι	ἐπίτακτος
καταφερής	ἐπιθετικός
ἀποδίδωμι	ἐπιρρέπω
ἐρευνᾶω, ἐρευνῶ	

3. Να αναλύσετε ετυμολογικά τις παρακάτω λέξεις της α.ε. και να εξηγήσετε τους μετασχηματισμούς του συνθετικού, σύμφωνα με όσα έχετε διδαχθεί στα κεφάλαια της σύνθεσης:

φιλόδοξος, ύδροφόρος, εΰφρων, δήμαρχος, φερέγγυος, παράφρων.

4. Να εξηγήσετε τις αλλαγές στο γραμματικό είδος στις παρακάτω περιπτώσεις:

**ὁ ἄρχων < μτχ. ενεστ. ρ. ἄρχω
οἱ ζῶντες < οἱ ζῶντες ἄνθρωποι
Περικλεῆς-Περικλῆς < περικλεῆς
(= ἔνδοξος)**

Γ. Γραμματική – Σύνταξη

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τους ρηματικούς τύπους με τη γραμματική τους αναγνώριση και να συμπληρώσετε το πρόσωπο στο οποίο δίνονται:

γράφεται	...´ πληθ. υποτ. αορ. μ.φ.
ἀλλάξοιτο	...´ εν. υποτ. ενεστ. μ.φ.
ἐκπεπληγμένοι εἶεν	...´ πληθ. προστ. παρακ. μ.φ.
ἔψευσο	...´ πληθ. ευκτ. παρακ. μ.φ..
κωλυσώμεθα	...´ εν. προστ. παρακ. μ.φ.
βέβλαφθε	...´ εν. ευκτ. μέλλ. μ.φ.

2. Να αναγνωρίσετε γραμματικώς τους ομόηχους ρηματικούς τύπους και να δώσετε ανάλογα παραδείγματα από άλλα ρήματα:

**πράττεσθε - πράττεσθαι,
βλάπτει - βλάβη - βλάβη -
βλάβτοι, ίκετεύσω - ίκετεύσω,
παύσαι - παύσαι - παύσαι. Κατόπιν να αντικαταστήσετε χρονικά τους υπογραμμισμένους τύπους.**

3. Να κλίνετε στις πλάγιες πτώσεις του ίδιου αριθμού τις φράσεις:
ἡ ἐμὴ πατρίς, ὁ ἡμέτερος πρόγονος, τὸ σφέτερον πάθος, ὁ πολὺς θόρυβος, τὸ μέγα δέος.

4. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τους τύπους του ρ. εἶμί που ζητούνται:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας
	ἦσαν	
εἶη		
		ἔσοισθε
ἐστί		

5. Να συμπληρώσετε τα παρακάτω γνωμικά με το β' εν. προστακτικής ενεστώτα των ρημάτων ἄρχω, βούλομαι, θέλω, ἀπέχομαι και να τα μεταφράσετε:

α. Ἄλλοτριων _____.

β. _____ δ' ἀρέσκειν πᾶσι, μή σαυτῷ μόνον.

γ. Γλώττης _____.

δ. Καλῶς ἀκούειν (= να επαινείσαι) μᾶλλον ἢ πλουτεῖν _____.

6. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των υπογραμμισμένων ὀρων:

α. Ῥητορικούς καλοῦμεν τοὺς ἐν τῷ πλήθει λέγειν δυναμένους.

β. Οὐκοῦν χρῆ καὶ περὶ τῶν λόγων τὴν αὐτὴν ἔχειν διάνοιαν, ἥνπερ καὶ περὶ τῶν ἄλλων.

γ. Οὐ γὰρ ἐμπορίαν ἀλλὰ λειτουργίαν ἐνόμιζον εἶναι τὴν τῶν κοινῶν ἐπιμελείαν.

δ. Μεγίστων ἐπαίνων ἀξίους ἡγοῦμαι γεγενῆσθαι τοὺς τοῖς σώμασιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος προκινδυνεύσαντας.

ε. Εἶκός ἐστιν αὐτούς βελτίους γίνεσθαι.

στ. Ὁμολογεῖται τὴν τῶν Ἀθηναίων πόλιν ἀρχαιοτάτην εἶναι.

7. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση (εἶδος, εξάρτηση) των ονοματικών και επιρρηματικών προσδιορισμών:

α. Ἦν δὲ τὴν εἰρήνην ποιησώμεθα, μετὰ πολλῆς ἀσφαλείας τὴν πόλιν οἰκήσομεν.

β. Οὗτός ἐστι φίλος Δημοσθένει.

γ. Λακεδαιμόνιοι βοῆ καὶ οὐ ψήφῳ κρίνουσι.

δ. Διαφέρει γυνὴ ἀνδρὸς τὴν φύσιν.

ε. Πειθοῦς δημιουργὸς ἐστὶν ἡ ρητορικὴ.

στ. Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγῶν!

ζ. Μεγίστου κακοῦ ἀπηλλάγησαν οἱ παῖδες, πονηρίας.

η. Καὶ τριῶν ἄλλων ἡμερῶν τὴν ὁδὸν ἀνύσαντες (= ἀφού διανύσαμε) ἐρχόμεθα ἐς πόλιν τῆς Μακεδονίας Βέροιαν μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον.

8. Να αναγνωρίσετε συντακτικῶς τα ἀπαρέμφρατα (εἶδος, συντακτικὴ

θέση, υποκείμενο, ταυτοπροσωπία / ετεροπροσωπία) των φράσεων:

α. Τοῖς φαυλοτάτοις τῶν ἀνθρώπων ἔξεστιν οὐ μόνον περὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν θεῶν ὑβριστικούς λόγους εἰπεῖν.

β. Ἡγοῦμαι δ' ὑμᾶς οὐκ ἀγνοεῖν ὅτι πολλοὶ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τοῖς μὲν σώμασιν μετ' ἐκείνων ἀκολουθεῖν ἤναγκάζοντο, ταῖς δ' εὐνοίαις μεθ' ὑμῶν ἦσαν.

γ. Ὑπὲρ ὧν βουλευέσθαι χρή καὶ σκοπεῖν, ὅπως μὴ τοὺς πρότερον μισοῦντας τὴν ἀρχὴν τὴν Λακεδαιμονίων ἢ τούτων ὑβρις ποιήσει τὴν ἐκείνων συμμαχίαν αὐτῶν νομίζειν εἶναι σωτηρίαν.

δ. Ταῦτα οὐ μόνον τοὺς εὐπεποιηκότας (= αυτοί που έχουν ευεργετήσει) ἀλλὰ καὶ τοὺς μηδέν

**ἀδικοῦντας τυγχάνειν δίκαιον
ἔστι.**

**ε. Πειράσομαι δ' ὑμᾶς διδάξαι, οὐς
ἡγοῦμαι τῶν πολιτῶν προσήκειν
ὀλιγαρχίας ἐπιθυμεῖν καὶ οὐς
δημοκρατίας.**

**στ. Ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι μὲν χρῆναι
μηδεμίαν μήτ' αἰτίαν (= παράπνο)
μήτε κατηγορίαν μείζον δύνασθαι
(= να ἔχει μεγαλύτερη δύναμη) τῶν
ὄρκων καὶ τῶν συνθηκῶν.**

9 Να αναγνωρίσετε συντακτικῶς
τις μετοχές (εἶδος, υποκείμενο,
συντακτικὴ θέση) των φράσεων:

**α. Ποῖος γὰρ ἂν λόγος ἐξισωθείη
ταῖς ἡμετέραις δυσπραξίαις (= με
τις δυστυχίες μας), ἢ τίς ἂν ῥήτωρ
ἰκανὸς γένοιτο κατηγορῆσαι τῶν
Θηβαίοις ἡμαρτημένων;**

β. Εἴπερ ἐδύναντο οἱ κατήγοροι ἴδια (= ατομικά) με ἀδικοῦντα ἐξελέγξαι (= να αποδείξουν), οὐκ ἂν τὰ τῶν τριάκοντα ἁμαρτήματα ἐμοῦ κατηγοροῦν.

γ. Οὐ Φρύνιχος μὲν καὶ Πείσανδρος καὶ οἱ μετ' ἐκείνων δημαγωγοί, ἐπειδὴ πολλὰ εἰς ὑμᾶς ἐξήμαρτον (= αφού διέπραξαν πολλές αδικίες εις βάρος σας), τὰς περὶ τούτων δείσαντες (< δέδοικα / δέδια = φοβάμαι) τιμωρίας τὴν προτέραν ὀλιγαρχίαν κατέστησαν;

δ. Ὑμᾶς οὖν χρή ἐκ τούτων δοκιμάζειν τοὺς πολίτας, σκοποῦντας (< σκοπέω, -ῶ = εξετάζω) μὲν ὅπως ἦσαν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ πεπολιτευμένοι, ζητοῦντας δὲ εἴ τις αὐτοῖς ἐγίγνετο ὠφέλεια τῶν πραγμάτων

**μεταπεσόντων (= σε περίπτωση που άλλαζε το πολιτικό καθεστώς).
ε. Ἐκεῖνος μὲν οὖν ἔλθων εἰς
Λακεδαιμόνα ἔμενεν ἐκεῖ πολὺν
χρόνον, καταλιπὼν (< καταλείπω
= εγκαταλείπω) ὑμᾶς
πολιορκουμένους, εἰδὼς (< οἶδα
= γνωρίζω) τὸ ὑμέτερον πλῆθος
ἐν ἀπορίᾳ ἐχόμενον (= να
βρίσκεται σε δύσκολη θέση) καὶ διὰ
τὸν πόλεμον καὶ τὰ κακὰ τοὺς
πολλοὺς τῶν ἐπιτηδείων ἐνδεεῖς
ὄντας (= να στεροῦνται τα
απαραίτητα).
στ. Οὗτοι μὲν ἐζήτουν κατιέναι (=
επιδίωκαν να γυρίσουν ἀπὸ την
εξορία) ὡς τὴν μὲν τῆς θαλάττης
ἀρχὴν Λακεδαιμονίοις
παραδώσοντες, αὐτοὶ δ' ὑμῶν
ἄρξοντες.**

**Θᾶπτον ἔφη πιστεύειν δεῖν
ἵπῳ ἀχαλίνῳ
ἢ λόγῳ ἀσυντάκτῳ.**

**Θεόφραστος Διογένης Λαέρτιος,
Βίοι Φιλοσόφων 5.39-40**

**Ἐλεγε ὅτι πρέπει να έχει κανείς
μεγαλύτερη εμπιστοσύνη
σε ἄλογο χωρίς χαλινάρι
παρά σε λόγο χωρίς κανόνες.**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΝΟΤΗΤΑ 14 7

Απρόσκλητοι βοηθοί

Αΐλιανός, Περί ζώων ιδιότητος 2.8

(διασκευή)

Α. Κείμενο

B1. Λεξιλογικός Πίνακας: νέμω

B2. Ετυμολογικά: Άλλοι τρόποι

σχηματισμού λέξεων –

Μεταφορική χρήση λέξεων

Γ. Σύνταξη: Τα είδη προσδιορισμών

ΕΝΟΤΗΤΑ 15 36

Η Αθήνα προπύργιο της Ευρώπης

Λυσίας, Έπιτάφιος τοῖς Κορινθίων

βοηθοῖς 20-22 (διασκευή)

Α. Κείμενο

**B1. Λεξιλογικός Πίνακας: φρονέω,
φρονῶ**

**B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές
ασκήσεις**

**Γ1. Γραμματική: Ευκτική μ. φ.
βαρύτονων ρημάτων**

**Γ2. Σύνταξη: Οι ομοιόπτωτοι
ονοματικοί προσδιορισμοί**

ΕΝΟΤΗΤΑ 16 69

Μεγαλόψυχη πράξη

**Ψευδο-Καλλισθένης, Μυθιστορία
Ἀλεξάνδρου, Παραλλαγή γ, 22**

A. Κείμενο

B1. Λεξιλογικός Πίνακας: αίτιος

**B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές
ασκήσεις**

**Γ. Γραμματική: Προστακτική μ.φ.
βαρύτονων ρημάτων – Κτητικές
αντωνυμίες**

**Γ2. Σύνταξη: Οι ετερόπτωτοι
ονοματικοί προσδιορισμοί**

ΕΝΟΤΗΤΑ 17 105

Το πάθημα των ερωδιών

Παράφρασις τῶν τοῦ Διονυσίου Ἰξευτικῶν 2.9

A. Κείμενο

B1. Λεξιλογικός Πίνακας: ὕδωρ

**B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές
ασκήσεις**

**Γ. Γραμματική: Επιρρηματικοί
προσδιορισμοί – Εμπρόθετοι
επιρρηματικοί προσδιορισμοί**

ΕΝΟΤΗΤΑ 18 127

**Τα μειονεκτήματα του γραπτού
λόγου σε σχέση με τον προφορικό
Ἀλκιδάμας, Περί Σοφιστῶν
15.27-28 (διασκευή)**

A. Κείμενο

B1. Λεξιλογικός Πίνακας: δόξα

**B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές
ασκήσεις**

**Γ. Γραμματική– Σύνταξη:
Επαναληπτικές ασκήσεις**

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.